

Bu dergide yayımlanan makalelerin telif hakları Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisine ait olup CC-BY-NC-ND lisansına uygun olarak açık erişim olarak yayımlanmaktadır / The copyright of the articles published in this journal belongs to Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi and they are published as open access in accordance with the CC-BY-NC-ND license.

Bu makalenin değerlendirmesi çift taraflı kör hakemlik ile yapılmıştır / This article was evaluated by double-blind peer review.

Etik bildirim: taed@ktb.gov.tr /Ethics notification: taed@ktb.gov.tr

Atıf Bilgisi/Citation

Şirin, O.A. (2025). Samsun Müzesi koleksiyonundan bir grup altın küpe. *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, 90, 179-212.

Araştırma Makalesi

Samsun Müzesi Koleksiyonundan Bir Grup Altın Küpe*

Orhan Alper ŞİRİN

Samsun Müze Müdürlüğü

Yazar Notu

Orhan Alper ŞİRİN ● <http://orcid.org/0000-0002-3773-939X>

Bu makalede herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur.

Bu makalenin yazarı tarafından çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Bu çalışma, etik kurul izni gerektirmeyen nitelikte olup kullanılan veriler literatür taraması/yayınlanmış kaynaklar üzerinden elde edilmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yapay zeka tabanlı herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, yazar tarafından bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir.

Bu makale ile ilgili iletişim için Orhan Alper ŞİRİN, Liman Mahallesi, Atatürk Bulvarı, No: 105 55100 İlkadım, Samsun, Türkiye adresine başvurunuz. alpersirin84@gmail.com

* Gönderilme Tarihi: 25 Şubat 2025; Kabul Tarihi: 7 Temmuz 2025; Yayımlanma Tarihi: 31 Temmuz 2025 / Submission Date: February 25, 2025; Acceptance Date: July 7, 2025; Publication Date: July 31, 2025.

Research Article

A Group of Gold Earrings from the Samsun Museum Collection

Orhan Alper ŞİRİN

Samsun Museum Directorate

Author Note

Orhan Alper ŞİRİN ● <http://orcid.org/0000-0002-3773-939X>

There is no financial conflict of interest with any institution, organization or person in this article

The author of this article declares that scientific and ethical principles were followed during the preparation of the study and that all studies used were cited in the references.

This study does not require ethics committee approval, and the data used was obtained from literature reviews/published sources.

No artificial intelligence-based tools or applications were used in the preparation of this study. The entire content of the study was produced by the author in accordance with scientific research methods and academic ethical principles

For communications regarding this article, please contact Orhan Alper ŞİRİN, Liman District, Atatürk Boulevard, No: 105, 55100 İlkadım, Samsun, Türkiye. alpersirin84@gmail.com

Öz

Kullanım amaçları ve malzemeleri zamanla değişen takıların geçmişi, insanlık tarihi kadar eskiye gitmektedir. Başlangıçta dinsel anlamlar taşıyan süslenme olgusu, insanın var oluşundan itibaren kendinde hissettiği bir duygudur. Anadolu'da Üst Paleolitik Dönem'in başlangıcına ve Epipaleolitik Dönem'e tarihlenen deniz kabuğundan yapılmış boncuklar, en erken takılara örnektir. Taş ve kemik gibi malzemelerden yapılan takılar, metal işleme tekniklerinin gelişmesiyle altın ve gümüş gibi değerli madenlerden de yapılmaya başlanmıştır. Bu makalede, Samsun Müzesi'nde korunan ve süslenmede önemli malzemelerden olan 15 adet küpeye yer verilmiştir. Satın alma ve müsadere yoluyla müze envanterine kaydedilen altın küpeler, buluntu yerleri belli olmasa da yapıldıkları dönemlere ışık tutması açısından önemli verilerdir. Helenistik ve Roma dönemlerinin karakteristik özelliklerini taşıyan küpeler tipolojik olarak beş gruba ayrılmıştır. Üretimlerinde tel, dövme, döküm ve lehimleme teknikleri, süslemede ise telkâri, granülasyon, ajur, kazıma ve cameo gibi farklı teknikler kullanılmıştır. Malzemelerin tarihlendirilmesi, analogi yoluyla yapılmıştır. Samsun Müzesi'nin altın koleksiyonunda korunan küpeler, formları ve işlenişleriyle yapıldıkları dönemin takı tasarımlarını yansıtmakla birlikte birer mezar buluntusu olmalıdırlar.

Anahtar Kelimeler: Samsun Müzesi, altın, küpe, Helenistik Dönem, Roma İmparatorluk Dönemi

Abstract

The history of jewellery, the meanings and materials of which have changed over time, goes back as far as human history. While it initially had magical and religious meanings, the purpose of decoration came to the fore with the transition to settled life. In Anatolia, jewellery made of materials such as stone and bone began to be made of precious metals such as gold and silver with the development of metalworking techniques. Jewellery entered daily life in the Hellenistic Period and was used as a status symbol. Although the use of gold jewellery was restricted in the Roman Period, it later became widespread again. Earrings are important objects of decoration among the jewellery in the Samsun Museum collection. This study focuses on 15 gold earrings, which are divided into 5 groups typologically. These earrings bear the characteristic features of the Hellenistic and Roman Periods. Different techniques such as filigree, granulation, openwork, forging and soldering were used in the production of the earrings. Most of the earrings, which also provide information about the jewellery techniques and styles of the period, are not contextual finds. For this reason, the dating of the gold earrings presented in the catalogue was made through analogy-oriented evaluations. These examples, which were evaluated for the first time in this study, shed light on the rich collection of the Samsun Museum and also constitute data on the jewellery of the period with their forms and processing.

Keywords: Samsun Museum, gold, earring, Hellenistic Period, Roman Imperial Period

Samsun Müzesi Koleksiyonundan Bir Grup Altın Küpe

Modern insanın elinden çıkan ilk taş aletlerin yapımına günümüzden 2.500.000 yıl önce başlanmış ve yerleşik hayata geçişle 12.000 yıl öncesinde, Paleolitik Dönem sona ermiştir (Güleç ve Baykara, 2014, s. 151). Paleolitik Dönem'e ait erken takı örneklerinin, süslenme amacından farklı olarak avcılıkta bereket sağlama, dinsel inançları yansıması ve koruma amaçlı anlamları içerdiği düşünülmektedir (Needler, 1966, s. 1-2; Meriçboyu, 2001, s. 12). Üst Paleolitik Dönem'in başlangıcına (GÖ 50.000) kadar uzanan Üçağzılı Mağarası'ndan (Kuhn ve ark., 2001, s. 7641; Güleç ve Baykara, 2014, s. 153-163) ve Orta Anadolu'daki Pınarbaşı Mağarası'ndan Epipaleolitik Dönem'e tarihlenen deniz kabuğundan yapılmış boncuklar, ilk takı örnekleri olarak ön plana çıkmaktadır (Zimmermann, 2016, s. 310). Yerleşik hayata geçişin ilk süreçlerinde Anadolu'da, MÖ 7.-6. binin ilk yarısına tarihlenen Çayönü ve Çatalhöyük gibi yerleşimlerde takıların kullanım anlamları çeşitlenmeye başlamış, taş, diş, kemik, deniz ve kara yumuşakçalarının kabuklarından yapılan gerdanlıklar ve çeşitli formlardaki takılar, süslenme amacıyla kullanım görmüştür (Türe ve Savaşçın, 2002, s. 17-18; Uygun, 2021, s. 191). Bakır ve kurşunun işlenmesiyle yapılan takılara ait parçalar, Neolitik Dönem'de Anadolu'da çeşitli madenlerin takı yapımında kullanıldığı göstermektedir (Savaşçın ve Türe, 1985, s. 9). MÖ 4. binin başlarından itibaren altın ve gümüş, MÖ 3. binden itibaren ise bronz malzeme takı yapımında kullanılmaya başlanmıştır (Higgins, 1961, s. 33; Dinçol, 1982, s. 13). Anadolu'nun, Asur Ticaret Kolonileri Dönemi'nde Kuzey Suriye ve Mezopotamya'nın güçlü etkisi altında kalması, takıların biçim ve bezemelerine de yansımıştır (Kalkınoğlu, 1989, s. 2-3). Özellikle, Hitit İmparatorluğu Dönemi'ne ait takı buluntuların yanında yazılı kaynaklardaki bilgiler ve tapınak hazinelerindeki takıların çeşitliliği, dönemin takı zenginliğini gözler önüne sermektedir (Köroğlu, 2004, s. 19-20). Karanlık Çağ (Işık, 2003, s. 23) olarak anılan dönemde (MÖ 1100-800) ele geçen buluntuların azlığı ise takı yapımında gerileme yaşandığını göstermektedir. MÖ 700-600'ler arasında, Doğu Akdeniz ve Mısır ile kurulan ilişkilerle, takı yapımında yeniden bir canlanma yaşanmış ve çok kaliteli takılar üretilmiştir (Higgins, 1961, s. 16-18).

Arkaik ve Klasik dönemlerde, günlük kullanımın yanında, tapınaklarda ve mezarlarda da takılar sıklıkla ele geçmektedir (Kalkınoğlu, 1989, s. 4-5). Arkaik Dönem başlarında sade olan takı tasarımları, MÖ 5. yüzyıldan itibaren daha gösterişli ve zengin kompozisyonlarla üretilmiştir (Türe ve Savaşçın, 2002, s. 100). Bu dönemde takı yapımında sıklıkla kullanılan altın, kolay işlenebilir ve değerli bir maden olmuştur. Özellikle Makedonya kralı II. Philippos'un (MÖ 382-336), Batı Thrakia'daki altın madenlerini işletmeye açması ve III. Aleksandros'un (Büyük İskender) fetihleriyle Pers hazinelerine ulaşılması, MÖ 4. yüzyıldan itibaren altın kullanımını önemli ölçüde artırmıştır (Tait, 1986, s. 84-85). Trakya, Makedonya, Güney Rusya ve Anadolu'da ele geçen örnekler ışığında, Klasik Dönem'in telkari, granülasyon ve mine tekniği kullanılarak yapılan takıları, Helenistik Dönem'de de devam etmiştir (Uygun, 2021, s. 196). Ayrıca, bu dönemdeki takı tasarımları büyük bir çeşitlilik kazanmış; Doğu Akdeniz ve Mısır'dan gelen yeni teknikler ve motifler takılara yansımıştır (Kalkınoğlu, 1989, s. 5). Helenistik takılar, büyük ve gösterişli formlarıyla dikkat çekerken ince işçilikle yapılmış figürler ve detaylarla zenginleştirilmiştir (Meriçboyu, 2001, s. 229; Köroğlu, 2004, s. 31; Türe, 2005, s. 140-141).

Roma'nın toprakları genişlemeye başladığında, altın takı ve eşyaların, günlük kullanımı ve mezarlara konulması konusunda kısıtlayıcı yasalar yürürlüğe girmiştir (Türe, 2005, s. 146). Fakat Augustus'un önderliğindeki imparatorluk zamanında, Akdeniz ile Yakın Doğu'nun tamamına egemenlik sağladığında, refah dönemiyle birlikte sınırlamalar ortadan kalkmıştır. Çeşitli malzemelerden yapılan takılardan altın olanlar, artık zenginliğin ve statünün bir göstergesi haline gelmiştir (Pinckernelle, 2007, s. 42). Roma Dönemi'nde, Doğu'nun etkisi ve yerel atölyelerde ajur tekniği ve kabartma süslemelerin bir arada kullanılmasıyla kendine özgü yeni takı çeşitleri ortaya çıkmış; Lampsakos, Antiochia ve Aleksandria'daki merkez atölyelerde farklı biçimlerde takılar hızla yaygınlaşarak moda olmuş, böylece MS 1. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Romalı kuyumcular kendilerine özgü bir tarz oluşturmuştur (Meriçboyu, 2001, s. 198-199; Göral, 2019, s. 58; Uygun, 2021, s. 200-201). Özellikle, ajur tekniğiyle kabartma ve kazıma tekniklerinin bir arada kullanıldığı küpeler, MS 2.-3. yüzyıllarda moda olmuştur (MEGEP, 2006, s. 19). Ancak bu yüzyıllarda bozulan ekonominin etkisiyle, altın kullanımı azalmış ve değerli taşların yerini cam taklitleri almıştır (Higgins, 1965, s. 176).

Antik takılar içerisinde yoğun olarak ele geçen küpeler, Samsun Müzesi koleksiyonunda önemli bir yer tutmaktadır¹. Bu makalede müze koleksiyonunda bulunan ve daha önce yayınlanmamış örneklere yer verilmiştir. Satın alma ve müsadere yoluyla müzeye kaydedilen altın küpeler, buluntu yerleri belli olmasa da yapıldıkları dönemlere ışık tutması açısından önemli verilerdir. Anadolu takılarının güzel örneklerinden olan bu küpelerin incelenmesi, arkeolojik literatürde takılar hakkındaki çalışmalara katkı sağlaması açısından önemlidir.

Küpelerin Kısa Tarihçesi

Antik Dönem'de sıklıkla kullanılan küpeler, diğer takılar gibi öncelikle dinsel anlamlar taşıırken zamanla süs eşyası haline gelmiştir. Takılar içinde önemli bir yere sahip olan küpeler, yüz takıları grubunun vazgeçilmez bir parçasıdır. Süslenme amacıyla kullanılan küpelerin ilk örnekleri, basit halka şeklinde olup yalnızca kadınlara özgü takılar olarak kabul edilmiştir (Bingöl, 1999, s. 33; Uygun, 2021, s. 203). En erken küpe örnekleri hayvan kemikleri, tırnakları ve boynuzlarından yapılmış olup arkeolojik bir veri olarak Beşik-Yassitepe'de MÖ 4000'in sonu MÖ 3000'in ilk yarısına tarihlenen altın bir küpede karşımıza çıkmaktadır (Atakuru, 2020, s. 27). Anadolu'da MÖ 3. bine tarihlenen küpelerin kullanımı da çeşitlenerek devam etmiştir (Özgünar, 2007, s. 47).

Ege Adaları ve Batı Anadolu'daki İon kentlerinde, takılar genellikle kadınlar tarafından kullanılırken Doğu dünyasında erkeklerin de küpe taktıkları bilinmektedir (Köroğlu, 2004, s. 26; Castor, 2008, s. 8). Batı Anadolu'da MÖ 7. yüzyıldan itibaren Doğu etkisiyle birlikte spiral biçimli masif tel veya içi boş silindir formda yapılan küpeler, hilal ve sandal biçimli küpeler yaygınlaşmaya başlamıştır (Türe ve Savaşçın, 2002, s. 90; Dili, 2011, s. 69). Halkası figürlü küpeler Anadolu'da genellikle MÖ 4. yüzyılda görülmeye başlanmış ve kadın, aslan, ceylan, boğa, buzağı gibi çeşitli figürler kullanılmıştır (Aydın Tavukçu, 2007, s. 27).

Helenistik Dönem'in en popüler küpe tipleri, diskli ve sarkaçlı küpeler, yalnızca sarkaçlı olanlar ve halkası figür başlı olan küpelerdir (Meriçboyu, 2001, s. 47-50). Özellikle insan veya hayvan figürlerinin küpelerde kullanımı, bu dönemde görülmeye başlanmıştır. Çok çeşitli formlarda bitkisel ve hayvan başlarının bulunduğu küpeler, Roma Dönemi'nde de ilgi görmüştür (Bingöl, 1999, s. 33). Helenistik Dönem'de ortaya çıkan basit halka küpeler, Roma Dönemi'nde disk ve sarkaçla birlikte üretilmeye devam edilmiştir (Göral, 2019, s. 70). Roma Dönemi'nde altın takılar, zenginliğin bir sembolü olarak görülmüştür. Masif görümlü küresel sarkaçlı veya içi boş küreler ve diskli ya da değerli/yarı değerli taşlarla süslenmiş dekoratif küpeler, Roma Dönemi'nin önemli küpe modelleri arasında yer alır (Türe ve Savaşçın, 2002, s. 116). Roma Dönemi'nde kadın ve erkeklerin yanında çocuk mezarlarında da aynı formda küpelerin ele geçmesi, çocukların da küpe taktıklarını göstermektedir (Facsady, 2008, s. 236). Ayrıca günlük kullanımda yoğun olarak tercih edilen küpeler, gömü hediyeleri olarak da sıklıkla kullanım görmüş (Göral, 2019, s. 60) ve hatta MÖ 3. yüzyılda bekâr kadınların, kendilerini evli kadınlardan ayıran bir unsur olarak sallantılı küpe taktıkları da bilinmektedir (Taş, 2017, s. 63).

Takılarda genellikle tel, dövme ve dökme teknikleri kullanılmıştır. "Dövme tekniği" ısıtılıp yumuşatılan ince altın levhanın, kütük veya örs üstünde taş ya da çekiç gibi aletlerle dövülerek biçimlendirilmesidir (Göral, 2019, s. 26). Pota içerisinde eritilen madenin pışmış toprak, kum veya taştan yapılmış kalıplara dökülerek dondurulması işlemi "döküm tekniği" olarak adlandırılmıştır (Göral, 2019, s. 26-27). "Tel tekniği"nde ise altın levhalar kesilerek taş veya tunç plakalara ya da sert bir yüzeye sürtünüp yassı ve yuvarlak şekilde tel çubuklar meydana getirilmiştir (Meriçboyu, 2001, s. 33; Köroğlu, 2004, s. 9). Bu teknik, Erken Helenistik Dönem'den itibaren oldukça karmaşık işçilikli örneklerle karşımıza çıkarken zamanla sadeleşerek Roma Dönemi'nde de kullanılmıştır (Uygun, 2000, s. 8).

Çalışmamızın konusunu oluşturan küpelerde telkâri, granülasyon, ajur, kazıma, cameo, kabartma ve lehimleme teknikleri kullanılmıştır. Hem süs eşyası hem de takı yapımında kullanılan bir teknik olan "telkâri (filigre) tekniği", çeşitli biçimde ve kalınlıkta tel haline getirilen altın, gümüş veya bakır gibi yumuşak metallerin, maden

1 Bu çalışma, Samsun Müze Müdürlüğü'nün 22/02/2022 tarihli ve E-83048237-155.01-1148071 sayılı "Bilimsel Müze Araştırması" konulu izni kapsamında hazırlanmıştır.

üzerine kıvrılarak, sarılarak veya örülerek oluşturulan desenlere biçim verilip kaynaklanmasıyla yapılan bir süsleme tekniğidir (Bingöl, 1999, s. 26). İnce işçilik ve sabır isteyen bu teknik, Helenistik Dönem'in zengin ve karmaşık kompozisyonlu takılarında zirveye ulaşmış (Göral, 2019, s. 31), Roma Dönemi'nde de oldukça yaygın olarak kullanılmıştır (Bingöl, 1999, s. 26; Uygun, 2000, s. 10). "Granülasyon (haneleme, güverse veya habbeleme) tekniği", metal bir zemin üzerine ufak tanelerin çeşitli şekillerde dizilmesiyle oluşturulur ve genellikle altın takılarda süsleme ögesi olarak kullanılmıştır (Köroğlu, 2004, s. 11). Daha erken örneklerle karşılaştırıldığında, Roma Dönemi'nde tekniğin genel formundaki ince işçiliğin kaybolduğu görülmektedir (Uygun, 2000, s. 11). Ancak Roma takılarının moda olarak yayıldığı Anadolu ve Doğu Akdeniz'de eski geleneklerin uzantıları olarak uygulanan granülasyon tekniği, MS 2. yüzyılda da devam etmiştir (Türe ve Savaşçın, 2002, s. 117). Roma Dönemi'nin sonlarına doğru ise bu süsleme tekniği, Doğulu sanatçılar tarafından yoğun olarak kullanılmıştır (Guiraud, 1997, s. 57-58).

Delici ve kesici aletler yardımıyla metaller üzerinde delik oluşturarak yapılan süsleme ise "ajur tekniği (kesme, delik işi, opus interrasi)" olarak anılmıştır (Köroğlu, 2004, s. 11; Göral, 2019, s. 27-28). Ajur tekniği, MS 1. yüzyıldan itibaren takılarda sıkça kullanılmış ve MS 2-3. yüzyıllarda oldukça popüler hâle gelmiştir (Bingöl, 1999, s. 28; Meriçboyu, 2001, s. 213, Res. 3; Köroğlu, 2004, s. 35). "Kazıma tekniği" ise, keskin uçlu çelik kalemler veya keskinler kullanılarak desenlerin çizilmesi ve oluşan yivlerin içindeki madenin dışarı çıkarılmasıyla gerçekleştirilmiştir (Köroğlu, 2004, s. 10). Helenistik ve Roma dönemlerinde kullanılan "cameo tekniği"nde (Uygun, 2000, s. 14) ise farklı iki renk ve katmandan oluşan agat, oniks ve sardoniks gibi taşların üstteki katmanına kabartma şeklinde figür veya motif işlenmiş; işlenen figür montörü dışında kalan alt tabakada farklı renk ile bir kontrast sağlanarak çeşitli renklerle kompozisyonlar oluşturulmuştur (Bingöl, 1999, s. 28).

"Kabartma tekniği" genellikle takıların yapımı ve süslenmesinde sıkça kullanılmıştır (Meriçboyu, 2001, s. 28). Maden tabakası dıştan (tersten) çekiçlenerek alçak, içten (düzden) çekiçlenerek yüksek kabartma elde edilmiş bazen de her ikisi birlikte uygulanmıştır (Köroğlu, 2004, s. 9-10; Göral, 2019, s. 28). Takılara süsleme elemanlarını tutturmak için "lehimleme" yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntemde saf altındaki lehim için yüksek gümüş miktarlı elektron kullanmış, parlaklığı arttırmak için de belli miktarlarda karıştırılan altın ve bakıra biraz gümüş eklenmiştir (Meriçboyu, 2001, s. 38). Lehimlemede sert ve yumuşak olarak iki teknik kullanılmış olup özellikle Helenistik Dönem'in altın ustaları, yüzeyi beyazlattığı için yumuşak lehim tekniğinden kaçınmıştır (Uygun, 2000, s. 16).

Samsun Müzesi'nden Altın Küpe Örnekleri

Samsun Müzesi'nde korunan altın küpeler, çeşitli çalışmalara konu olmuş ve bir kısmı yayınlanmıştır (yayınlanan örnekler için bkz. Temür, 2016, s. 165-175; Şirin ve Kolağasıoğlu, 2017, s. 26, Res. 22c; Şirin ve Kolağasıoğlu, 2018, s. 194, Fot. Lev. 14, Res. 26a-b; Temür, 2020, s. 498-499, 508, Res. 4a-b; Şirin ve Yiğitpaşa, 2021, s. 151-152, 168-170, 177-178, 203, 208-209, 211, 214, Res. 4-5, 27, 32, 38, 47-48, Kat. No. 4-5, 27, 32, 38, 47-48; Şirin ve Yiğitpaşa, 2023, s. 329, 337, Res. 11). Bu makale kapsamında, daha önce yayınlanmamış 15 adet küpe incelenmiştir. Müzeye satın alma ve müsadere gibi yollarla kazandırılan bu küpelerin çoğunun buluntu yeri bilinmemektedir. Yalnızca iki küpenin buluntu yeri Amisos olarak belirtilmiştir. Bu nedenle küpelerin tarihlendirilmesinde dönemseller özellikler, formları ve ölçüleriyle benzerleri dikkate alınmıştır.

Samsun Müzesi altın küpeleri, halka işlenişine göre değerlendirilmiş ve beş farklı tipoloji belirlenmiştir:

- a. Halkası "S" Biçimli Küpeler (Kat. No. 1, 2 ve 3).
- b. Basit Halka Biçimli Küpeler (Kat. No. 4, 5, 6 ve 7).
- c. Halkası Çengel Biçimli Küpeler (Kat. No. 8 ve 9).
- d. Halkası Kanca Biçimli Küpeler (Kat. No. 10, 11, 12 ve 13).
- e. Halkası Figür Başlı Küpeler (Kat. No. 14 ve 15).

Halkası “S” Biçimli Kúpeler

Anadolu’da yaygın olarak görülen tiptir. Bu kúpeler, ilk kez Helenistik Dönem’in sonlarında ortaya çıkmış (Meriçboyu, 2001, s. 199); Roma Dönemi’nde MS 1. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Önceleri pramidallı aplıkların eklendiği bu formdaki kúpeler, zamanla çeşitli diskler ve sarkaçlarla süslenmiştir (Özgülnar, 2007, s. 47; Göral, 2019, s. 78).

Kat. No. 1’deki (Şekil 1a-b) diskli ve sarkaçlı kúpelerin form ve işleniş özelliklerini, Perge Batı Nekropolis’ten bir lahit mezarda ele geçen MS 1. yüzyıl ile MS 2.-3. yüzyıla tarihlenen altın kúpelerde (Özgülnar, 2007, s. 108-110, Kat. No. K35-36), Adana Arkeoloji Müzesi’nden MS 2.-3. yüzyıla ait altın bir kúpede (Atakuru, 2020, s. 128, Kat. No. 75) görmek mümkündür. Napoli, Ulusal Arkeoloji Müzesi’nde Pompei buluntusu olan (Stefanelli, 1992, s. 171, 251, Cat. No. 135, no. 188) ve Herkuleneum’dan (D’Ambrosio ve De Carolis, 1997, s. 88, Tav. XXVI:261) MS 1. yüzyıla tarihlenen kúpelerin işleniş ve formları da Samsun örneğiyle oldukça benzerdir. Yine, MS 2. yüzyılın ikinci yarısına ait Kıbrıs’tan çeşitli kúpelerle (Vessberg ve Westholm, 1956, s. 116, 181-182, Fig. 34:23-24), Londra, British Müzesi’nde bulunan ve Kıbrıs, Korion buluntusu olan MS 2.-3. yüzyıla ait altın kúpe örneği (Marshall, 1911, s. 281, Plt. LII:2376), form ve işleniş olarak Kat. No. 1’deki kúpeyle paralel özellikler taşımaktadır.

Kat. No. 2’deki (Şekil 2) diskli altın kúpenin halka işleniş ve altıgen şeklindeki konik diskli, Anadolu Medeniyetleri Müzesi’ne Uşak, Kula’dan gelmiş olan ve MS 2. yüzyıla ait sarkaçlı ve basit halkalı altın kúpenin diskliyle oldukça benzerdir (Kayalar, 2019, s. 75, Şek. 41). Anadolu Medeniyetleri Müzesi’ne satın alma yoluyla gelen, MS 2. yüzyıla ve MS 2.-3. yüzyıla tarihlenen kúpelerde de aynı formda işlenmiş diskler karşımıza çıkmaktadır (Bingöl, 1999, s. 74, 78, Kat. No. 52, 59). Benzer altıgen formlu konik diskli, MS 2. yüzyıla tarihlenen Myra’dan bir mezar buluntusu altın bir kúpenin diskinde de görmek mümkündür. (Talu, 2020, s. 191, Kat. No. 21).

Kat. No. 3’te bulunan (Şekil 3) kúpenin halka işleniş ve disk formu, Anadolu Medeniyetleri Müzesi koleksiyonuna Kayseri, Kululu ve Zonguldak, Devrek’ten gelerek eklenen ve MS 2. yüzyıla tarihlenen halkası “S” biçimli altın kúpelerin disklerinde karşımıza çıkmaktadır (Bingöl, 1999, s. 93-94, Kat. No. 86-87). Tokat Müzesi’ne müsadere ile gelen MS 1.-2. yüzyıla ait bir kúpeyle (Göral, 2019, s. 136, Kat. No. 23), MS 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen kúpelerin halka formu da (Vessberg ve Westholm, 1956, s. 116, 181-182, Fig. 34:25) Kat. No. 2 ve 3’teki kúpelerin “S” biçimli halkalarıyla aynı işleniş özelliklerine sahiptir.

Basit Halka Biçimli Kúpeler

Helenistik Dönem’de görülen, altın telin halka formuna getirilmesiyle oluşturulan kúpeler, Roma Dönemi’nin basit halka biçimli kúpelerine geçişi sağlamış (Sokullu, 2003, s. 144) ve bu dönemde bu form yoğun olarak tercih edilmiştir (Ergil, 1983, s. 10). Kat. No. 4, 5, 6 ve 7’deki basit halkalı kúpelerin benzerlerini, MS 5. yüzyıla dek görmek mümkündür (Andrasi, 2008, s. 34-35, 67, Plt. 2, Cat. No. 5).

Kat. No. 4’te bulunan (Şekil 4a-b) basit halka biçimli kúpe, MS 1.-2. yüzyıla tarihlenen Adana Arkeoloji Müzesi’ndeki altın kúpelerle (Atakuru, 2020, s. 60, 65, Kat. No. 7, 12) oldukça benzer form ve işlenişe sahiptir. Satın alma, müsadere ve Niksar, Leylekli Çeşme Nekropolisi’nden kurtarma kazıları ile Tokat Müzesi koleksiyonuna kazandırılan MS 1.-3. yüzyıla ait altın kúpelerle (Göral, 2019, s. 125-131, Kat. No. 8-16), Bilecik Müzesi koleksiyonuna devir yoluyla eklenen altın kúpeler (Karaca, 2023, s. 78, Kat. No. K3), Samsun örneğiyle oldukça benzer işleniş ve form özelliklerini yansıtmaktadır. Yine, MS 2. yüzyıla ait Patara buluntusu altın kúpelerle (Uygun, 2000, s. 100-103, Lev. 23-24, b.K12-13, a.K14), Amisos Nekropolisi’nden bir mezar buluntusu olarak ele geçen ve Samsun Müzesi koleksiyonuna katılan MS 2. yüzyılın ilk yarısına ait basit halka biçimli kúpe (Şirin ve Kolağasıoğlu, 2017, s. 26, Res. 22c), Kat. No. 4’teki örnekle oldukça benzerdir. Bu benzerlik Edirne, Doyran köyünde bir mezarda bulunan ve MS 2.-3. yüzyıla tarihlenen altın kúpede de (Doğan ve Güçlütürk, 2022, s. 167-168, Res. 7) kendisini göstermektedir.

Kat. No. 5'te yer alan (Şekil 5a-b) halkası burgulu küpenin işlenişini Tokat Müzesi'ne Niksar, Leylekli Çeşme Nekropolisi kurtarma kazısından gelen ve MS 2.-3. yüzyıla ait diskli altın küpelerin halkalarında görmek mümkündür (Göral, 2019, s. 140, Kat. No. 29). Adana Arkeoloji Müzesi'nde bulunan (Atakuru, 2020, s. 115-116, Kat. No. 62-63) ve özel bir koleksiyondan İznik Arkeoloji Müzesi'ne kazandırılan (Kaya ve ark., 2024, s. 187, No. 9, Figs. 9a-h) MS 2.-3. yüzyıla ait altın küpelerin halkalarında da aynı yapım tekniği karşımıza çıkmaktadır. Anadolu Medeniyetleri Müzesine satın alma ve kurtarma kazısı yoluyla gelen, MS 2. yüzyıl ve MS 2.-3. yüzyıla tarihlenen iki farklı altın küpeyle (Bingöl, 1999, s. 68, 72, Kat. No. 40, 48), devir yoluyla Bilecik Müzesi koleksiyonuna dâhil olan MS 1.-3. yüzyıla ait altın küpelerin halkaları da (Karaca, 2023, s. 78, Kat. No. K4) Samsun örneğiyle aynı formda işlenmiştir. Özellikle, Andriake buluntusu olan MS 2. yüzyıla ait halkası burgulu altın küpenin işleniş, Kat. No. 5'te yer alan örnekle aynıdır (Talu, 2020, s. 167, Kat. No. 8). Küpelerin ilmek halkası ve kancanın sarılış şekli, MS 1.-2. yüzyıl ile MS 1.-3. yüzyıla tarihlenen Perge Batı Nekropolisi'nden mezar buluntuları olan basit halka biçimli küpelerin ilmek ve kancalarıyla da oldukça benzerdir (Özgülnar, 2007, s. 76-82, 84-85, 87, Kat. No. K2-8, K10-11, K13). Anadolu sınırlarının dışında, MS 1.-2. yüzyıllara tarihlenen British Müzesi koleksiyonuna Kıbrıs, Amathus ve Korion'dan gelen örneklerle (Marshall, 1911, s. 292-293, Plt. LIII:2508, 2516, 2526), Staatliche Müzesi'nden MS 1.-3. yüzyıl aralığına ait örnekler (Greifenhagen, 1970, s. 46, Taf. 23, No. 5; Greifenhagen, 1975, s. 62, Taf. 49, No. 22) Kat. No. 5'teki küpeyle aynı işlenişe sahiptir.

Kat. No. 6'da bulunan (Şekil 6a-b) halkası diskli altın küpenin form ve işleniş olarak oldukça benzerini, Tokat Müzesi koleksiyonuna satın alma yoluyla ve Niksar'dan bir kurtarma kazısı buluntusu olarak dâhil olan MS 1.-2. yüzyıllara ait iki örnekte görmek mümkündür (Göral, 2019, s. 138-139, Kat. No. 26-27). Adana Arkeoloji Müzesi'ndeki MS 1.-2. yüzyıl buluntuları (Atakuru, 2020, s. 75, 78, Kat. No. 22, 25), Bilecik Müzesi'ne devir yoluyla gelen MS 2.-3. yüzyıla ait küpeler (Karaca, 2023, s. 80, Kat. No. K7), Samsun örneğiyle işleniş açısından büyük benzerlik göstermektedir. Perge'den mezar buluntuları (Özgülnar, 2007, s. 90-91, Kat. No. K16-17), Patara'dan (Uygun, 2000, s. 77-79, Lev. 17, b. K3) ve Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nden (Meriçboyu, 2001, s. 200, Res. 1) MS 2. yüzyıla tarihlenen diskli altın küpeler de çalışmamızdaki örneğe oldukça benzer işleniş özelliklerine sahiptir. Andriake'den MS 2. yüzyılın sonu - 3. yüzyılın başına tarihlenen diskli, halka biçimli küpe ise Kat. No. 6'daki küpe ile neredeyse aynı şekilde işlenmiştir (Talu, 2020, s. 179, Kat. No. 15). Ayrıca, ilmek halkasının yapımı ve diskin işleniş şekli, MS 2.-3. yüzyıla ait müsadere ve kurtarma kazısı yoluyla Tokat Müzesi'ne kazandırılan örneklerde de görülmektedir (Göral, 2019, s. 142-143, Kat. No. 32-33). Genel olarak küpelerde görülen disk, rozet ya da apliklerin basit halka küpelere eklenmesi, MS 2. yüzyıla işaret etmektedir (Göral, 2019, s. 78). Anadolu dışından British Müzesi koleksiyonunda bulunan MS 1.-2. yüzyıla ait küpeler (Marshall, 1911, s. 292, 294, Plt. LIII:2509, 2542) ile Brooklyn Müzesi'nden MS 1.-3. yüzyıla tarihlenen altın küpelerin (Davidson ve Oliver, 1984, s. 124, No. 144) form ve işlenişleri de Samsun örneğiyle oldukça benzerdir.

Kat. No. 7'deki (Şekil 7) diski taşlı, halka biçimli ve sarkaçlı küpenin form ve taşlı diskinin oldukça benzeri, MS 1.-2. yüzyıla tarihlenen Adana Arkeoloji Müzesi'nden bir örnekte karşımıza çıkmaktadır (Atakuru, 2020, s. 121, Kat. No. 68). Perge'de bulunan MS 2. yüzyıla ait tel çubuk sarkaçlı basit halka biçimli bir küpe ile MS 1.-2. yüzyıl aralığına tarihlenen, halkaya tutturulmuş altın hazne içinde boncuklu diskin işlendiği küpeler, Kat. No. 7'deki örnekle oldukça benzerdir (Özgülnar, 2007, s. 102, 107, Kat. No. K28, K33). Bilecik Müzesi'ne müsadere ile gelen ve MS 2.-4. yüzyıl aralığına tarihlenen tel çubuk sarkaçlı küpeler (Karaca, 2023, s. 82, Kat. No. K11-12), hem sarkaç tipi hem de halkası açısından çalışmamızdaki örnekle benzer özellikler sergilemektedir. Satın alma şeklinde ve Niksar, Leylekli Çeşme'deki Nekropolis alanından kurtarma kazısı yoluyla Tokat Müzesi koleksiyonuna eklenen, kanca halkası üzerine tutturulmuş örneklerin işleniş de (Göral, 2019, s. 143-145, Kat. No. 34-35) Kat. No. 7'deki küpeyle paralel özellikler yansıtmaktadır. Aynı işleniş özelliklerini, MS 2. yüzyıla tarihlenen Patara'dan boncuklu tel çubuk sarkaçlı küpelerde (Uygun, 2000, s. 77, Lev. a.K2) ve Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne İznik ve Isparta'dan satın alma yoluyla gelen, sarkaç çubuklu ve halkası taşlı küpelerde görmek mümkündür (Bingöl, 1999, s. 70-71, Kat. No. 43, 45). Bu formdaki küpeler, MS 2. yüzyılda oldukça popüler olmuş ve erken dönemde sarkaçlar kendi ilmeğiyle küpe halkasına takılmıştır (Sokullu, 2003, s. 160). Yine basit halka biçimli, taşlı, diski hazne formu örnekler, MS 2. yüzyıla tarihlenen Staatliche Müzesi'ndeki altın küpelerle (Greifenhagen, 1975, s. 62, Taf. 49, no. 11-15, 23) ve aynı

yüzyıla tarihlenen Roma, Ulusal Roma Müzesi'ndeki küpelerde (Stefanelli, 1992, s. 165, No. 176-177) karşımıza çıkmaktadır.

Halkası Çengel Biçimli Küpeler

Roma Dönemi'nde halkası çengel biçimli olan örnekler sıklıkla görülmektedir. Küpelerin halkasının yivli olarak işlenmesinde ise Akhaemenid etkisini görmek mümkündür (Demirtaş, 1996, s. 36; Sokullu, 2003, s. 159).

Kat. No. 8'de bulunan (Şekil 8a-b) halkası çengel biçimli diskli küpe, form olarak İstanbul Arkeoloji Müzesi koleksiyonunda bulunan ve MS 50 yılına tarihlenen sarkaçlı altın bir çift küpeyle büyük benzerlik göstermektedir (Ergil, 1983, s. 40). Adana Arkeoloji Müzesi'nden MS 1.-2. yüzyıla ait altın küpelerin sade diskleri ve diske birleşik çengel halkasının işlenişi (Atakuru, 2020, s. 89-90, Kat. No. 36-37), Samsun örneğiyle oldukça benzerdir. Halkası diskli küpedeki ilmek halkasının tel ile sarılışı ve diskin telkâri, granülasyon tekniğiyle süslenişinin oldukça benzeri, Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne Alaşehir'den satın alma yoluyla gelen MS 2. yüzyıla ait altın küpede (Bingöl, 1999, s. 72, Kat. No. 47), Diyarbakır Müzesi'ne müsadere yoluyla gelen (Gündem, 2020, s. 35-36, Kat. No. 20) ve İzmit Arkeoloji Müzesi'ne özel bir koleksiyondan eklenen (Kaya ve ark., 2024, s. 186-188, No. 6-7, 9-10, Figs. 6a-d, 7a-d, 9a-h, 10a-d) MS 2.-3. yüzyıla tarihlenen örneklerde karşımıza çıkmaktadır. İzmit Arkeoloji Müzesi'nden MS 2.-3. yüzyıla ait halkası kancalı ve diskli küpeler (Kaya ve ark., 2024, s. 189-190, No. 15-17, Figs. 15a-d, 16a-d, 17a-d), Kat. No. 8'deki küpe ile aynı paralelde işleniş özelliklerini yansıtmaktadır. MS 2. yüzyıla ve MS 2.-3. yüzyıla ait Tokat Müzesi koleksiyonuna müsadere ve kurtarma kazısıyla eklenen diskli altın küpelerin de özellikle disk işlenişleri (Göral, 2019, s. 139-142, Kat. No. 28, 30-31), Samsun örneğiyle oldukça benzerdir. Bu benzerliği, Myra'dan MS 2.-3. yüzyıla tarihlenen küpelerin disk işlenişlerinde de görmek mümkündür (Talu, 2020, s. 181, Kat. No. 16). Ayrıca, küpelerin halkasındaki yivli süslemeler, MS 2.-3. yüzyıla ait Myra ve Andriake buluntuları olan altın küpelerin halkalarında da görülmektedir (Talu, 2020, s. 67, 158-160, 162-163, 165-166, Kat. No. 1-2, 4, 6). British Müzesi'ne Suriye, Tortosa'dan bir mezar buluntusu olarak gelen ve MS 1.-2. yüzyıla ait sarkaçlı altın bir küpedeki diskin işleniş (Marshall, 1911, s. 294, Plt. LIII:2532) ile MS 2. ve MS 2.-3. yüzyıla tarihlenen Staatliche Müzesi'nde (Greifenhagen, 1970, s. 45-46, Taf. 22:14, 26, 23:14), Baltimore, Walters Sanat Galerisi ile Londra, British Müzesi'nde bulunan (Stefanelli, 1992, s. 179-180, No. 207, 209) altın küpeler, Kat. No. 8'deki örneğin işleniş ve formuyla oldukça benzerdir. Yine, Brooklyn Müzesi'ne satın alma yoluyla gelen MS 3. yüzyıla ait altın küpelerde de (Davidson ve Oliver, 1984, s. 117, No. 126-128) bu benzerliğin yansımaları görmek mümkündür.

Romalılara özgü bir süsleme sanatı olan cameo tekniği, farklı renklere sahip cam ya da taşların oyulmasıyla oluşturulmuştur (Ogden, 1982, s. 76). Kat. No. 9'da bulunan (Şekil 9) örnekte görüldüğü şekliyle, Roma Dönemi takılarında cameo tekniği sıklıkla tercih edilmiştir (Spier, 2012, s. 16). Portrenin işleniş, Köln, Roma-Cermen Müzesi'nde bulunan MS 3. yüzyıla ait altın broştaki sardoniks taşından yapılan Medusa portresiyle (Yeroulanou, 1999, s. 152, 230, No. 280, Cat. No. 150) büyük benzerlik göstermektedir. Medusa portresinin işleniş olarak oldukça benzerini ve aynı teknikte yapılmış örneklerle, Yunanistan, Patras'tan bulunup Londra, British Müzesi koleksiyonuna dâhil edilen MS 1.-2. yüzyıla ait Medusa portresinde (Stefanelli, 1992, s. 155, No. 161), Galler, Cardiff kentinde bulunmuş olan MS 3. yüzyılın ikinci yarısına ait portrede (Stefanelli, 1992, s. 204, No. 249) ve MS 3. yüzyıla tarihlenen cameo tekniğiyle yapılmış Medusa portrelerinde (Greifenhagen, 1975, s. 126-127, Taf. 84:9-10) görmek mümkündür. MS 2.-3. yüzyıllara tarihlenen halka biçimli küpelerin disklerindeki Medusa portreleri de altın hazne şeklindeki diskin çerçevesinde işlenen çentik süslemeleri ve form özellikleri açısından Kat. No. 9'daki küpeyle oldukça benzerdir (Gorny ve Mosch, 2014, s. 22, 113, No. 1022, 1357). Anadolu'daki örneklerden sardoniks taşına cameo tekniğiyle yapılmış Medusa portresi de Roma Dönemi'ne ait altın bir boyunluktaki Medusa ile oldukça benzerdir (Bingöl, 1999, s. 152, Kat. No. 168). Ayrıca, İzmit Arkeoloji Müzesi'ne özel koleksiyondan eklenen, MS 3. yüzyıla ait çerçevesi düz işlenmiş cameolu altın küpe de (Kaya ve ark., 2024, s. 193-194, No. 29, Figs. 29a-d) Samsun örneğiyle aynı teknikte ve benzer formda işlenmiştir. Ayrıca, kurtarma kazısında bulunarak Tokat Müzesi koleksiyonuna eklenen MS 3.-4. yüzyıla ait bir küpeyle (Göral, 2019, s. 136-137, Kat. No. 24), Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne satın alma yoluyla gelen ve MS 4. yüzyıla ait küpenin (Bingöl, 1999, s. 77, Kat. No. 57)

disk çerçevesinin çentik süslemesi ve aynı teknikle yapılmış portreleri, Kat. No. 9'daki küpeyle oldukça benzer işleniş özelliklerine sahiptir.

Halkası Kanca Biçimli Kúpeler

Roma takılarında damla formu sarkaçlar, basit halka biçimli ya da halkası "S" biçimli kúpelerde olduğu gibi halkası kanca biçimli kúpelerde de kullanılmıştır (Özgülnar, 2007, s. 104-105, 110, Kat. No. K31-32, 36; Arslan ve ark., 2012, s. 174, 183, Res. 5). Bu sarkaçların yapımında bazen altın bazen de çeşitli taşların ve camın kullanıldığı görülmektedir (Arslan ve ark., 2012, s. 174, 183, Res. 5; Yiğitpaşa ve Şirin, 2020, s. 197-198, 209-210, Res. 34-36, Kat. No. 3-5). Kat. No. 10 ve 11'de yer alan kúpelerdeki gibi sarkacı damla formu kúpelerin, halka formu kúpelerle beraber ortaya çıkmış olabileceği düşünülmektedir (Talu, 2020, s. 69). Kat. No. 12'de yer alan kúpedeki hilal formu amuletler, Doğu'daki takı modasının Roma'ya yansımalarının bir örneği olup sıklıkla tercih edilmiştir (Özgülnar, 2007, s. 8).

Kat. No. 10'da yer alan (Şekil 10) diskli ve sarkaçlı altın kúpenin damla biçimli sarkacı, Roma Dönemi'ne ait altın bir kúpe örneğinde (Greifenhagen, 1975, s. 62, Taf. 49:15) ve özellikle MÖ 2. yüzyıla ait altın kúpelerde (Meriçboyu, 2001, s. 201, Res. 1) karşımıza çıkmaktadır. MS 2. yüzyıla tarihlenen Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne Uşak, Kula'dan satın alma yoluyla gelen kúpeyle (Bingöl, 1999, s. 78, Kat. No. 59), Perge'den (Özgülnar, 2007, s. 106, Kat. No. K32) ve Patara'dan (Uygun, 2000, s. 79-82, Lev. 18, a.KA, b.K5) çeşitli altın kúpelerinin sarkaçları da Kat. No. 10'daki kúpenin damla formuna benzemektedir. Ayrıca Samsun, Vezirköprü'deki Neoklaudiopolis Nekropolisi'nde bir sanduka mezarda ele geçen, MS 2.-3. yüzyıla tarihlenen altın kúpelerin rozeti ve sarkacı, Samsun örneğiyle neredeyse aynı form ve işleniş özelliklerine sahiptir (Yiğitpaşa ve Şirin, 2020, s. 197-198, 209-210, Res. 34-36, Kat. No. 3-5).

Kat. No. 11'de bulunan (Şekil 11a-b) diskli ve sarkacı taşlı altın kúpenin özellikle diskinin çentikli işleniş, Roma Dönemi kúpelerinde görülmektedir (Deppert Lippitz, 1985, Taf. 28:69). MS 50 yılına ait İstanbul Arkeoloji Müzesi'nden diskli, halka biçimli altın kúpenin de damla formu sarkacı, kenar çentikleri ve ilmek halkası ile Kat. No. 11'deki kúpeyle oldukça benzerdir (Ergil, 1983, s. 40). Bu benzerlik, Tokat Müzesi'ne Niksar, Leylekli Çeşme Nekropolisi kurtarma kazısından gelen ve MS 1.-2. yüzyıla ait altın bir kúpenin damla formu, kırmızı ve beyaz taşlı sarkacı, çentikli haznesi ve ilmek halkasında da karşımıza çıkmaktadır (Göral, 2019, s. 133, Kat. No. 19). Form ve işleniş olarak, çelenk bezemeli karnelyan ve jasper taşından yapılmış olan Ankara, Nallıhan'daki Juliopolis Nekropolisi'nden bir sanduka mezarda ele geçen ve MS 2. yüzyıla tarihlenen diskli ve sarkaçlı bir çift altın kúpe ise Samsun örneğiyle neredeyse aynı atölyeden çıkmış kadar benzerdir (Arslan ve ark., 2012, s. 174, 183, Res. 5). Satın alma yoluyla Anadolu Medeniyetleri Müzesi koleksiyonuna dâhil olan ve MS 2.-3. yüzyıla ait diskli ve sarkaçlı altın kúpedeki damla biçimli ve camlı diskle (Bingöl, 1999, s. 79, Kat. No. 60), aynı yüzyıl aralığına tarihlenen Myra buluntusundaki taşlı oval diskin altın haznesi ve çerçevesindeki çentik işleniş Samsun örneğiyle aynı özellikleri taşımaktadır (Talu, 2000, s. 189-190, Kat. No. 20). Yine, kenarları çentikli oval altın hazne ve içindeki taşıyla işlenmiş Ankara Medeniyetler Müzesi'ne müsadere ile gelen MS 2.-3. yüzyıla ait bir pandantifle (Bingöl, 1999, s. 147, Kat. No. 163), özel koleksiyondan gelerek İznik Arkeoloji Müzesi'ne dahil edilen MS 2.-3. yüzyıla ait halkası kanca biçimli ve altın hazne içinde taşlı damla formu diskin şekli de (Kaya ve ark., 2024, s. 191, No. 21, Figs. 21a-d) Kat. No. 11'deki sarkaçlı kúpeyle oldukça benzerdir.

Kat. No. 12'deki (Şekil 12) sarkaçlı kúpenin altı yapraklı, ajur tekniğindeki rozeti, MS 3. yüzyıla ait altın bir rozetle neredeyse aynı form ve işlenişe sahiptir (Greifenhagen, 1970, s. 46, 52, Taf. 28:12). Kúpedeki amuletin benzerlerini, MS 1.-4. yüzyıllar arasına tarihlenen takılarda da görmek mümkündür (Marshall, 1911, s. 283, 314-315, Plt. LII:2401, LVIII:2719; Greifenhagen, 1970, s. 53, Taf. 28-33; Greifenhagen, 1975, s. 25, 28, Taf. 17-3, 21-3; Stefanelli, 1992, s. 106-109, 116-118, 189, No. 70-73, 82-84, 226; Rudolph, 1995, s. 274, No. 81). Hatta İşveç'te özel bir koleksiyonda bulunan sarkaç olarak kullanılan amulet ve içindeki kalp ya da yaprak şekilli rozet motifile MÖ Geç 4.-3. yüzyıla ait bir takı, Samsun örneğiyle neredeyse aynı şekilde işlenmiştir (Hoffman ve Davidson,

1965, s. 113-114, Fig. 34). Amuletin askı halkasıyla benzer bir işlenişe sahip İngiltere, Backworth'tan Londra British Müzesi'ne kazandırılan MS 2. yüzyılın ortalarına ait bir amulet örneği de aynı teknikle işlenmiş olup paralel özellikler taşımaktadır (Pfeiler, 1970, s. 71-72, Taf. 19).

Kat. No. 13'te bulunan (Şekil 13) küpenin ajur tekniğiyle yapılmış bitkisel motifli zinciri, MS 2. yüzyıla ait altın bir kolyenin ilmek kısmıyla oldukça benzerdir (Greifenhagen, 1975, s. 25, Taf. 17:3). Küpenin kanca gövdesindeki granülasyon uygulamasının benzeri, British Müzesi'nde yer alan Suriye, Tortosa (Antaradus) buluntusu olan MS 2. yüzyıla ait altın küpelerin çubuk formlu sarkaçlarında da karşımıza çıkmaktadır (Marshall, 1911, s. 285, Plt. LII:2421-2422). Berlin, Prusya Kültür Mirası Müzesi'nde bulunan ve Ajur tekniğiyle yapılmış zincirin, MS 2.-3. yüzyıla ait çeşitli takılarda da aynı teknikle yapılmış olduğunu görmek mümkündür (Greifenhagen, 1975, s. 34, Taf. 31:2-3; Stefanelli, 1992, s. 186, No. 218). Benzer zincirler, Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne; Çorum'dan satın alma ile gelen ve MS 2. yüzyıla tarihlenen taşlı altın kolyenin motifinde (Bingöl, 1999, s. 131, Kat. No. 139) ve Fatsa'dan satın alma yoluyla gelen MS 3. yüzyılın ortasına tarihlenen cam boncuklu altın bir kolye ögesinde de karşımıza çıkmaktadır (Bingöl, 1999, s. 133, Kat. No. 143). MS 3. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki altın bir kolyenin kanca ve ilmek kısmında görülen ajur tekniğiyle yapılmış bitkisel motifli zincirler de (Meriçboyu, 2001, s. 216, Res. 1) Samsun örneğiyle neredeyse aynı formda yapılmıştır. Özellikle altın küpenin halkası ve üzerindeki granülasyonla yapılan süslemenin oldukça benzerini, İznik Arkeoloji Müzesi'ne özel koleksiyondan gelen MS 3. yüzyıla ait altın bir küpede görmek mümkündür (Kaya ve ark., 2024, s. 194, No. 30, Figs. 30a-b).

Halkası Figür Başlı Küpeler

Akhaemenid kuyumculuğunda hayvan figürlü takılar ön planda olmuş ve genellikle griphon, sphenks gibi mitolojik yaratıklar, aslan, koç, keçi, dana ve ördek gibi figürler çok sık kullanılmıştır (Türe ve Savaşçın, 2002, s. 94). Aslan başlı küpeler, MÖ 4. yüzyılın sonlarına doğru görülmeye başlanmış ve MÖ 1. yüzyıla dek yoğun olarak kullanılmıştır (Dili, 2011, s. 78). Kat. No. 14 ve 15'teki örnekler, halkası figür başlı küpeler grubunda yer almaktadır.

Kat. No. 14'te yer alan (Şekil 14) aslan başlı ve halkası burgulu altın küpedeki aslan başı, MÖ 4. yüzyılın ikinci yarısı ile aynı yüzyılın sonlarına tarihlenen Metropolitan Sanat Müzesi'ndeki altın bileziklerdeki aslan başlarının işlenişleriyle büyük benzerlik göstermektedir (Hoffman ve Davidson, 1965, s. 167-171, No. 61, Fig. 61-62). Kıbrıs Müzesi'nde korunan MÖ 400-325 yıllarına ait (Pierides, 1971, s. 32, Plt. XXI:2) ve Brooklyn Müzesi'ne özel koleksiyondan gelen MÖ geç 4.-3. yüzyıl aralığına ait (Davidson ve Oliver, 1984, s. 42, 44, No. 36, 38) aslan başlı, halkası burgulu altın küpeler de Samsun örneğiyle oldukça benzerdir. Bu benzerliği, MÖ 4.-3. yüzyıla ait British Müzesi'nde bulunan küpelerde (Marshall, 1911, s. 187-188, 191-193, Plt. XXXI:1728-1729, 1732-1733, 1771, 1777, 1782), MÖ 3.-2. yüzyıla ait örneklerde (Gorny ve Mosch, 2014, s. 21, No. 1019) ve Khersonesos'tan MÖ 300-280 yılına tarihlenen altın bir küpede (Williams ve Ogden, 1994, s. 198, No. 132) görmek mümkündür. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne Silifke'den satın alma yoluyla gelen ve MÖ 3. yüzyılın ortasına tarihlenen aslan başlı, halkası burgulu altın küpeyle (Bingöl, 1999, s. 65, Kat. No. 34), müsadere yoluyla Tokat Müzesi'ne gelen MÖ 4.-3. yüzyıla ait halkası aslan başlı altın küpe (Göral, 2019, s. 123-124, Kat. No. 6) Kat. No. 14'teki örneğin halka, boyun ve aslan başının işlenişleriyle oldukça benzerdir. Özellikle boyundaki konik formlu plakanın granülasyon ve telkâri tekniğiyle süslü olan benzer bir örneği, İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde bulunan MÖ 4.-3. yüzyıl aralığına tarihlendirilen aslan başlı altın küpede de karşımıza çıkmaktadır (Türe ve Savaşçın, 2002, s. 106, Fig. 210). Bir mezar buluntusu olarak Amisos'tan MÖ Geç 2. yüzyıl - Erken 1. yüzyıla tarihlenen halkası tek veya birden fazla tel çubukla burgulu olan aslan başlı küpelerin biraz daha sade bir halkaya ve yalın süslemeli konik boyna sahip örnekleri de dikkat çekicidir (Şirin ve Kolağasıoğlu, 2018, s. 194, Fot. Lev. 14, Res. 26a-b; Şirin ve Yiğitpaşa, 2023, s. 329, 337, Res. 11).

Kat. No. 15'teki (Şekil 15) aslan-griphon başlı, halkası burgulu altın küpe, form ve figür olarak MÖ geç 4.-3. yüzyıla tarihlenen aslan-griphon başlı altın küpeyle (Greifenhagen, 1970, s. 44, Taf. 22:1) ve Boston, Güzel

Sanatlar Müzesi'nde bulunan MÖ 4. - Erken 3. yüzyıla ait aslan-griphon başlı altın küpeyle (Hoffman ve Davidson, 1965, s. 105-106, No. 25, Fig. 25) oldukça benzer özellikler sergilemektedir. Ayrıca, aslan-griphon başlarının benzer işlenişini, MÖ 3. yüzyıla ve MÖ 3.-2. yüzyıla ait kolyelerde (Greifenhagen, 1975, s. 19-20, Taf. 9:2, 4, 10:2, 4, 9) ve yine Indiana Üniversitesi Sanat Müzesi'nde özel bir koleksiyona ait MÖ 200 – MÖ 100 ile MÖ 1. - MS 1. yüzyıl aralığına tarihlenen kolyelerdeki (Rudolph, 1995, s. 153-154, 160-161, No. 32a, 34a) aslan-griphon başlarının işlenişinde de görmek mümkündür.

Tarihlendirme, Değerlendirmeler ve Sonuç

Samsun Müzesi'nde korunan 15 adet altın küpe, müzeye müsadere ve satın alma yoluyla kazandırılmıştır. Küpeler form, işleniş ve yapım teknikleri açısından benzerleriyle karşılaştırarak değerlendirildiğinde, Kat. No. 1'deki halkası "S" biçimli diskli ve sarkaçlı küpe ile Kat. No. 2 ve 3'teki halkası "S" biçimli diskli küpe MS 2.-3. yüzyıla; Kat. No. 4'teki basit halka biçimli küpe ile Kat. No. 5'teki burgulu basit halka biçimli küpe MS 1.-3. yüzyıla; Kat. No. 6'daki basit halka biçimli diskli küpe ile Kat. No. 7'deki basit halka biçimli taşlı, diskli ve sarkaçlı küpe MS 2. yüzyıla; Kat. No. 8'deki halkası çengel biçimli ve diskli küpe MS 2. yüzyıla; Kat. No. 9'daki halkası çengel biçimli diskli cameolu küpe MS 3. yüzyıla; Kat. No. 10 ve 11'deki halkası kanca biçimli, diskli ve sarkaçlı küpeler MS 2. yüzyıla; Kat. No. 12'deki halkası kanca biçimli sarkaçlı ve pandantifli küpe ile Kat. No. 13'teki halkası kanca biçimli sarkaçlı ve zincirli küpe MS 3. yüzyıla ve Kat. No. 14 ve 15'teki halkası burgulu figür başlı küpeler MÖ geç 4.-3. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

Halka işlenişine göre küpeler, 5 farklı gruba ayrılmıştır. Halkalara eklenen süslemeler ise tipolojideki çeşitliliği oluşturmuştur. Kat. No. 1, 2 ve 3'te bulunan ve MS 1.-3. yüzyıla tarihlenen küpeler, "Halkası "S" Biçimli Küpeler" tipine dâhildir. Diskli sarkaçlı (Kat. No. 1 ve 2) ve diskli (Kat. No. 3) olmak üzere bu tipin iki farklı çeşidi bulunmaktadır. Kat. No. 4 ve 5'te bulunan MS 1.-3. yüzyıla tarihlenen, Kat. No. 6'da bulunan MS 2.-3. yüzyıla tarihlenen ve Kat. No. 7'de bulunan MS 2. yüzyıla tarihlenen küpeler, "Basit Halka Biçimli Küpeler" tipine dâhildir. Düz halkalı (Kat. No. 4), burgulu halkalı (Kat. No. 5), diskli (Kat. No. 6) ve taşlı, diskli ve sarkaçlı (Kat. No. 7) olmak üzere bu tipin üç farklı çeşidi bulunmaktadır.

Kat. No. 8'de bulunan MS 2. yüzyıla tarihlenen ve Kat. No. 9'da bulunan MS 3. yüzyıla tarihlenen küpeler, "Halkası Çengel Biçimli Küpeler" tipine dâhildir. Diskli (Kat. No. 8) ve diski cameolu (Kat. No. 9) olmak üzere bu tipin iki farklı çeşidi bulunmaktadır. Kat. No. 10 ve 11'de bulunan MS 2. yüzyıla tarihlenen ve Kat. No. 12 ve 13'te bulunan MS 3. yüzyıla tarihlenen küpeler, "Halkası Kanca Biçimli Küpeler" tipine dâhildir. Diskli sarkaçlı (Kat. No. 10), taşlı, diskli ve sarkaçlı (Kat. No. 11), sarkaçlı ve pandantifli (Kat. No. 12) ve sarkaçlı zincirli (Kat. No. 13) olmak üzere bu tipin dört farklı çeşidi bulunmaktadır. Kat. No. 14 ve 15'te bulunan MÖ geç 4.-3. yüzyıla tarihlenen küpeler, "Halkası Figür Başlı Küpeler" tipine dâhildir. Aslan başlı (Kat. No. 14) ve aslan-griphon başlı (Kat. No. 15) olmak üzere bu tipin iki farklı çeşidi bulunmaktadır.

Yapım tekniğine göre MÖ Geç 4. yüzyıldan MS 3. yüzyıla dek geniş bir zaman dilimine yayılan küpelerde genel olarak, ince altın teller, dövme ve lehimleme teknikleri uygulanmıştır. Küçük altın tanecik şeklinde uygulanan granülasyon tekniği Kat. No. 1, 8, 12, 13, 14 ve 15'te, altın yüzeyine uygulanan kabartma tekniği Kat. No. 11, 14 ve 15'te karşımıza çıkar. Altının kalıba dökülerek şekillendirilme işlemi olan döküm tekniği ise sadece Kat. No. 2, 3 ve 10'daki küpelerde görmekteyiz. Altın yüzeyine desenlerin işlendiği kazıma tekniği yine Kat. No. 11'de, delik işi/ajur tekniğini Kat. No. 12 ve 13'te ve taşların oyularak kabartma formunda yapılan cameo tekniğini sadece Kat. No. 9'daki örnekte görmek mümkündür.

Çalışmamızdaki örneklerin, genellikle mezarlardan ele geçmesi ve özellikle de sağlam durumda olmaları, çalışmamızdaki küpelerin de bölgedeki Helenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait çeşitli mezar yapılarından ele geçen buluntular olabileceğini düşündürmektedir. Özellikle, Amisos menşeli altın küpelere baktığımızda (Şirin ve Yiğitpaşa, 2021, s. 151-152, 168-170, 177-178, 203, 208-209, 214, Res. 4-5, 27, 32, 47-48, Kat. No. 4-5, 27,

32, 47-48), Kat. No. 12 ve 13'teki örneklerin farklı form ve işleniş şekilleriyle Amisos'un tekil örnekleri olduğunu ifade etmek mümkündür. Kat. No. 4, 5, 10, 14 ve 15'teki küpelerin konteksti için benzer örnekler ışığında (Şirin ve Kolağasıoğlu, 2017, s. 26, Res. 22c; Şirin ve Kolağasıoğlu, 2018, s. 194, Fot. Lev. 14, Res. 26a-b; Yiğitpaşa ve Şirin, 2020, s. 197-198, 209-210, Res. 34-36, Kat. No. 3-6; Şirin ve Yiğitpaşa, 2021, s. 208-209, 211, 214, Res. 27, 32, 38, 47, Kat. No. 27, 32, 38, 47; Şirin ve Yiğitpaşa, 2023, s. 329, 337, Res. 11), Amisos Nekropolisini'ni veya çevresini ön plana çıkarmak mümkün görünmektedir.

Amisos mezarlarının büyük bir bölümü, kentin ikinci temellerinin atıldığı Sinop'tan gelen Atinalı kolonistlerce MÖ 437'de kolonize edilen Toraman Tepe ve çevresini (İlkadım ilçesi, Cedit Mahallesi) kapsamaktadır (Şirin, 2024, s. 82). Kentin hemen batısındaki Kalkanca ile Baruthane mahallelerini, güneybatısındaki Karasamsun Mahallesi'ni ve batı yamaçlarındaki Cedit, Liman ve Selahiye mahallelerini kapsayan alan ise kentin nekropolisini oluşturmaktadır (Şirin, 2024, s. 61). Nekropolis alanında ortaya çıkarılan çeşitli mezar yapıları, MÖ 4. yüzyılın sonlarından MS 4. yüzyıla tarihlenirken, bu mezarların en yoğun olduğu dönem ise MÖ 2. yüzyıl ile MS 2. yüzyıl aralığını kapsamaktadır (Şirin, 2024, s. 78). Bunlara ek olarak, küpelerin mezar buluntuları olması gerektiği yönündeki bazı ipuçlarını sunmak mümkündür. Özellikle, küpeler ekonomik değer taşıyan altından yapıldığı için günlük kullanımla günümüze ulaşması oldukça zordur. Ayrıca, döneminin moda anlayışının zamanla değişmesi ve kullanıcının yeni modayı takip etmek isteyeceği düşünüldüğünde kuyumcu atölyelerinde eski takıların yenileriyle değiştirilmesi ya da satılmış olan takıların daha ekonomik olacağı için mezarlarda tercih edilmiş olmaları mümkündür. Bu nedenle çalışmamızdaki küpelerde olduğu gibi kişisel kullanımda oluşabilecek kırılma, çizik ve ezilme gibi tahribatlar çok fazla oluşmamış olabilir. Özellikle, günlük kullanımdaki her takının belirgin bir tahribata maruz kalmayabileceğini de eklemek gerekir. Bu durumda çalışmamızdaki küpeler, günlük yaşamda çok fazla kullanılmamış ya da özenli kullanılmış olsalar da ölüm sonrası ölü bireyle mezara konularak ölünün kişisel eşyası olarak işlev görmüş olmalıdır.

Katalog

No. 1. (Şekil 1a-b): Küpe (çift).

Müze Envanter No: 1-11/1988.

Müzeye Geliş Şekli: Müsadere.

Buluntu Yeri: Belirsiz.

Malzemesi: Altın ve akik.

Ölçüleri: Disk çapı 0,65 cm, boncuk çapı 0,6 cm, taşıyla birlikte ağırlığı 2,67 gr.

Tekniği: Tel, dövme, lehimleme ve granülasyon.

Tanımı: Halkası "S" biçimli altın telin bir ucunda hafif bombeli bir disk bulunmakta olup kulağa girecek diğer ucu tel şeklindedir. Diskler, küpelerin halkasına sonradan eklenmiştir. Disklerin altından halkaya tek sarmal yapılarak asılmış ve askı halkasının üzerinde granül bulunan tel çubuktan bir sarkaç ve sarkacın ucunda akik taşından bir boncuk bulunmaktadır. Sarkaçların altında boncuğun düşmesini önlemek için konik bir plaka vardır. Tümdür.

Tipolojisi: Halkası "S" biçimli diskli ve sarkaçlı küpe.

Benzerleri: Marshall, 1911, s. 281, Plt. LII:2376; Vessberg ve Westholm, 1956, s. 116, 181-182, Fig. 34:23-24; Stefanelli, 1992, s. 171, 251, Cat. No. 135, No. 188; D'Ambrosio ve De Carolis, 1997, s. 88, Tav. XXVI, 261; Özgülnar, 2007, s. 108-110, Kat. No. K34-K36.

Tarihi: MS 2.-3. yüzyıl.

No. 2. (Şekil 2): Küpe (tek).

Müze Envanter No: 8-2/1973.

Malzemesi: Altın.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Buluntu Yeri: Belirsiz.

Ölçüleri: Disk çapı 1.1 cm, uzunluğu 1.5 cm, ağırlığı 0.94 gr.

Tekniği: Tel, dövme, döküm ve lehimleme.

Tanımı: Halkası “S” biçimli altın telin bir ucunda altı köşeli konik bir disk bulunmakta olup kulağa girecek diğer ucu dışa doğru bükülmüş tel şeklindedir. Disk, küpe halkasına sonradan eklenmiştir. Tümdür.

Tipoloji: Halkası ”S” biçimli diskli küpe.

Benzerleri: Bingöl, 1999, s. 74, 78, Kat. No. 52, 59; Kayalar, 2019, s. 75, Şek. 41; Talu, 2020, s. 191, Kat. No.21.

Tarihi: MS 2.-3. yüzyıl.

No. 3. (Şekil 3): Küpe (tek).

Müze Envanter No: 1-5/1976.

Malzemesi: Altın.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Buluntu Yeri: Belirsiz.

Ölçüleri: Disk çapı 1 cm, uzunluğu 4.6 cm, ağırlığı 0.94 gr.

Tekniği: Tel, dövme, döküm ve lehimleme.

Tanımı: Küpenin halkası sonradan düzleştirildiği için müze envanterinde iğne olarak kaydedilmiştir. “S” biçimli halkanın bir ucunda yuvarlak bombeli bir disk bulunmakta olup kulağa girecek diğer ucu inceleyerek düz devam etmektedir. Disk, küpe halkasına sonradan eklenmiştir. Tümdür.

Tipolojisi: Halkası ”S” biçimli diskli küpe.

Benzerleri: Vessberg ve Westholm, 1956, s. 116, 181-182, Fig. 34:25; Bingöl, 1999, s. 93-94, Kat. No. 86-87; Meriçboyu, 2001, s. 205, Res. 1; Göral, 2019, s. 136, Kat. No. 23; Atakuru, 2020, s. 128, Kat. No. 75.

Tarihi: MS 2.-3. yüzyıl.

No. 4. (Şekil 4a-b): Küpe (çift).

Müze Envanter No: 2-4/1981.

Malzemesi: Altın.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Buluntu Yeri: Belirsiz.

Ölçüleri: Çapı 1.8 cm, kalınlığı 0.1 cm, ağırlığı 1.77 gr.

Tekniği: Tel ve dövme.

Tanımı: Altın telin halka şekline getirilmesiyle küpelerin gövdesi oluşturulmuştur. Küpeler, iki ucu birbirine geçen sarmallarla bağlanmıştır. Küpenin birinde bu sarmalların devamı olarak üç kez sarılı helezonik bir süsleme bulunurken diğer küpedeki helezonik süsleme sarmaldan ayrı şekilde işlenmiştir. Tümdür.

Tipolojisi: Basit halka biçimli küpe.

Benzerleri: Uygun, 2000, s. 100-103, Lev. 23-24, b.K12-13, a.K14; Şirin ve Kolağasıoğlu, 2017, s. 26, Res. 22c; Göral, 2019, s. 125-131, Kat. No. 8-16; Atakuru, 2020, s. 60, 65, Kat. No. 7, 12; Doğan ve Güçlütürk, 2022, s. 167-168, Res. 7; Karaca, 2023, s. 78, Kat. No. K3.

Tarihi: MS 1.-3. yüzyıl.

No. 5. (Şekil 5a-b): Küpe (çift).

Müze Envanter No: 1-10/1988.

Malzemesi: Altın.

Müzeye Geliş Şekli: Müsadere.

Buluntu Yeri: Belirsiz.

Ölçüleri: Çapı 1.6 cm, ağırlığı 1,50 gr.

Tekniği: Tel ve dövme.

Tanımı: İkiye katlanan altın tel birbirine sarılarak küpelerin halkası burgulu şekle getirilmiştir. Telin burkulmasıyla ilmek halkası oluşturulmuş ve devamında katlanan iki tel uca doğru birleştirilmiştir. Birleşen telin ucu ilmek halkasında iki sarmal yapmıştır. Tümdür.

Tipolojisi: Burgulu basit halka biçimli küpe.

Benzerleri: Marshall, 1911, s. 292-293, Plt. LIII:2508, 2516, 2526; Greifenhagen, 1970, s. 46, Taf. 23, no. 5; Greifenhagen, 1975, s. 62, Taf. 49, No. 22; Bingöl, 1999, s. 68, 72, Kat. No. 40, 48; Özgülner, 2007, s. 76-82, 84-85, 87, Kat. No. K2, K7-8, K10-11, K13; Göral, 2019, s. 140, Kat. No. 35; Atakuru, 2020, s. 115-116, Kat. No. 62-63; Talu, 2020, s. 167, Kat. No. 8; Karaca, 2023, s. 78, Kat. No. K4.

Tarihi: MS 1.-3. yüzyıl.

No. 6. (Şekil 6a-b): Küpe (çift).

Müze Envanter No: 2-5/1981.

Malzemesi: Altın.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Buluntu Yeri: Belirsiz.

Ölçüleri: Çapı 1.4 cm, disk çapı 0.5 cm, ağırlığı 1.38 gr.

Tekniği: Tel, dövme ve lehimleme.

Tanımı: Altın tel ile küpenin halkası oluşturulmuştur. Telin bir ucu kısa şekilde ikiye katlanarak ilmek halkası meydana getirilmiş ve buranın üzerine hafif bombeli bir disk yerleştirilmiştir. İlmek kancası ise geriye doğru ufak bir kanca şekline getirilerek ilmek halkasından geçirilmiştir. Disk, küpe halkasına sonradan eklenmiştir. Tümdür.

Tipolojisi: Basit halka biçimli diskli küpe.

Benzerleri: Marshall, 1911, s. 292, 294, Plt. LIII:2509, 2542; Davidson ve Oliver, 1984, s. 124, No. 144; Uygun, 2000, s. 77-79, Lev. 17, b.K3; Meriçboyu, 2001, s. 200, Res. 1; Özgülner, 2007, s. 90-91, Kat. No. K16-17; Göral, 2019, s. 138-139, 142-143, Kat. No. 26-27, 32-33; Atakuru, 2020, s. 75, 78, Kat. No. 22, 25; Talu, 2020, s. 179, Kat. No. 15; Karaca, 2023, s. 80, Kat. No. K7.

Tarihi: MS 2.-3. yüzyıl.

No. 7. (Şekil 7) Küpe (tek).

Müze Envanter No: 5-11/2000.

Malzemesi: Altın ve akik.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Buluntu Yeri: Belirsiz.

Ölçüleri: Genişliği 1.2 cm, uzunluğu 1.5 cm, taşıyla birlikte ağırlığı 1,05 gr.

Tekniği: Tel, dövme ve lehimleme.

Tanımı: Altın tel ile küpenin halkası oluşturulmuştur. Telin bir ucu kısa şekilde ikiye katlanarak ilmek halkası meydana getirilmiş ve ilmek kancası bu halkadan geçirilerek içe doğru tek sarmal yapmıştır. İlmek halkası bitimine oval bir hazne içinde bir akik taşı yerleştirilmiştir. Altın tel ile çubuk şeklinde bir sarkaç bulunmaktadır. Sarkacın bir ucu halka şeklinde olup küpe halkasına tek sarmalla tutturulmuştur; diğer ucu ise incelererek aşağı uzanmaktadır. Sarkaçtaki boncuk eksiktir.

Tipolojisi: Basit halka biçimli taşlı diskli ve sarkaçlı küpe.

Benzerleri: Greifenhagen, 1975, s. 62, Taf. 49, No. 11-15, 23; Stefanelli, 1992, s. 165, No. 176-177; Bingöl, 1999, s. 70-71, Kat. No. 43, 45; Uygun, 2000, s. 77, Lev. a.K2; Özgülner, 2007, s. 102, 107, Kat. No. K28, K33; Göral, 2019, s. 143-145, Kat. No. 34-35; Atakuru, 2020, s. 121, Kat. No. 68; Karaca, 2023, s. 82, Kat. No. K11-12.

Tarihi: MS 2. yüzyıl.

No. 8. (Şekil 8a-b): Küpe (çift).

Müze Envanter No: 20-1/1973.

Malzemesi: Altın.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Buluntu Yeri: Belirsiz.

Ölçüleri: Disk çapı 1.5 cm, uzunluğu 2.9 cm, ağırlığı 8,20 gr.

Tekniği: Tel, dövme, lehimleme, telkari ve granülasyon.

Tanımı: Kúpelerin diski, bombeli şekilli olup ilmek halkası ve çengeli, diske bağlı uzanmaktadır. Üzeri yivlerle süslü olan çengel biçimli halka teli, ilmek halkasına sarmal yapmaktadır. Diskten uzanan çıkıntı, telle sarılmış ve iki sarmalla da ilmik halkası yapılmıştır. Kancanın diskle birleştiği kısımda telkâri tekniğiyle yapılmış volüt motifi bulunmaktadır. Diskin kenarı telkâri tekniğiyle çevrelenmiş olup çentiklenerek süslenmiştir. Diskin ortasında, üstünde ve dört köşesinde granülasyon tekniği uygulanmıştır. Tümdür.

Tipolojisi: Halkası çengel biçimli ve diskli küpe.

Benzerleri: Marshall, 1911, s. 294, Plt. LIII:2532; Greifenhagen, 1970, s. 45-46, Taf. 22:14, 26, 23:14; Ergil, 1983, s. 40; Davidson ve Oliver, 1984, s. 117, No. 126a-b, 127-128; Stefanelli, 1992, s. 179-180, No. 207, 209; Bingöl, 1999, s. 72, Kat. No. 47; Atakuru, 2020, s. 89-90, Kat. No. 36-37; Gündem, 2020, s. 35-36, Kat. No. 20; Talu, 2020, s. 67, 158-160, 162-163, 165-166, 181, Kat. No. 1-2, 4, 6, 16; Göral, 2019, s. 139-142, Kat. No. 28, 30-31.

Tarihi: MS 2. yüzyıl.

No. 9. (Şekil 9): Küpe (tek).

Müze Envanter No: 1-12/1988.

Malzemesi: Altın ve sardoniks.

Müzeye Geliş Şekli: Müsadere.

Ölçüleri: Çapı 1,2 cm, taşıyla birlikte ağırlığı 1,39 gr.

Tekniği: Tel, dövme, lehimleme, kabartma ve cameo.

Tanımı: Küpenin tel çubukla oluşturulan halka çengeli, alttaki ilmek halkasına girerek içe sarmal yapmaktadır. Diskin dışa taşkın çerçeve yapan kısmı çentiklerle süslüdür. Disk içinde sardoniks taşının oyulmasıyla kabartma portre şeklinde (cameo) Medusa tasvir edilmiştir. Disk haznesinin arka kısmında yırtılma bulunmaktadır. Tümdür.

Tipoloji: Halkası çengel biçimli diskli cameolu küpe.

Benzerleri: Greifenhagen, 1975, s. 126-127, Taf. 84:9-10; Stefanelli, 1992, s. 155, 204, No. 161, 249; Bingöl, 1999, s. 77, 152, Kat. No. 57, 168; Yeroulanou, 1999, s. 152, 230, No. 280, Cat. No. 150; Gorny ve Mosch, 2014, s. 22, 113, No. 1022, 1357; Göral, 2019, s. 136-137, Kat. No. 24.

Tarih: MS 3. yüzyıl.

No. 10. (Şekil 10): Küpe (tek).

Müze Envanter No: 21-3/1973.

Malzemesi: Altın.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Buluntu Yeri: Belirsiz.

Ölçüleri: Genişliği 1 cm, uzunluğu 4,2 cm, ağırlığı 1,35 gr.

Tekniği: Tel, dövme, döküm ve lehimleme.

Tanımı: Küpenin tel çubukla oluşturulan ilmek kancasında altı yapraklı rozet şeklinde disk bulunmaktadır. Tel çubuk rozet altında sarmal yaparak, buraya damla şekilli sarkacın halkası yerleştirilmiştir. Sarkacın üzerinde çapraz tarama motifi bulunmaktadır. Tümdür.

Tipolojisi: Halkası kanca biçimli diskli ve sarkaçlı küpe.

Benzerleri: Greifenhagen, 1975, s. 62, Taf. 49:15; Bingöl, 1999, s. 78, Kat. No. 59; Uygun, 2000, s. 79-82, Lev. 18, a.KA, b.K5; Meriçboyu, 2001, s. 201, Res. 1; Özgülnar, 2007, s. 106, Kat. No. K32; Yiğitpaşa ve Şirin, 2020, s. 197-198, 209-210, Res. 34-36, Kat. No. 3-5.

Tarihi: MS 2. yüzyıl.

No. 11. (Şekil 11a-b): Küpe (çift).

Müze Envanter No: 3-2/1980.

Malzemesi: Altın ve akik.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Buluntu Yeri: Belirsiz.

Ölçüleri: Genişliği 0,6 cm, uzunluğu 4 cm - 3,2 cm, ağırlığı 4,32 gr.

Tekniği: Tel, dövme, kazıma, lehimleme ve kabartma.

Tanımı: Küpenin tel çubukla oluşturulan ilmek kancasında, altın haznesi içinde akik taşı bulunan bir disk yerleştirilmiştir. Tel çubuk, disk altında sarmal yapmakta olup buraya altın hazne içinde akik taşı bulunan damla şekilli bir sarkaç eklenmiştir. Disk ve sarkacın içindeki taşların üzerine kazıma tekniğiyle defne yapraklarından oluşan çelenk motifleri işlenmiştir. Kazınan motiflerin görselliğinin artırılması için üzeri beyaz renkle kontrast verilmiştir. Disk ve sarkacın dışa taşkın çerçeve yapan kısmı çentiklerle süslüdür. Küpelerden birinin kanca kısmı kırık ve noksan olup diğeri tümdür.

Tipolojisi: Halkası kanca biçimli diskli ve sarkaçlı küpe.

Benzerleri: Ergil, 1983, s. 40; Deppert Lippitz, 1985, Taf. 28:69; Bingöl, 1999, s. 79, 147, Kat. No. 60, 163; Talu, 2000, s. 189-190, Kat. No. 20; Göral, 2019, s. 133, Kat. No. 19.

Tarihi: MS 2. yüzyıl.

No. 12.² (Şekil 12): Küpe (tek).

Müze Envanter No: 2-3/1992.

Malzemesi: Altın.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

2 Samsun Müzesi envanterine kayıtlı olan Kat. No. 12, 13 ve 15'teki küpeler, Bafra Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nde sergilenmektedir.

Buluntu Yeri: Amisos.

Ölçüleri: Pandantif genişliği 0,8 cm, uzunluğu 3 cm, ağırlığı 1,19 gr.

Tekniği: Tel, dövme, lehimleme, ajur, telkâri ve granülasyon.

Tanımı: Küpenin tel çubukla oluşturulan ilmek kancası alta sarmal yapmaktadır. Geniş ilmek halkalı sarmala asılı olan her iki ucu granüllü hilal formlu pandantif bulunmaktadır. Pandantifin ortasında yivli bir ilmek halkası ve bu halkaya yaprak boşluğundan asılı olan altı yapraklı bir rozet sallantısı vardır. Düz plaka üzerine yivli telkâri çubuklarla yapılan rozetin üç yaprağına delik işi (ajur) uygulanmış olup orta merkezinde bir granül süslemesi vardır. Tümdür.

Tipolojisi: Halkası kanca biçimli sarkaçlı ve pandantifli küpe.

Benzerleri: Marshall, 1911, s. 283, 314-315, Plt. LII:2401, LVIII:2719; Hoffman ve Davidson, 1965, s. 113-114, Fig. 44; Greifenhagen, 1970, s. 46, 52-53, Taf. 28:12, 33; Pfeiler, 1970, s. 71-72, Taf. 19; Greifenhagen, 1975, s. 25, 28, Taf. 17-3, 21-3; Stefanelli, 1992, s. 106-109, 116-118, 189, No. 70-73, 82-84, 226; Rudolph, 1995, s. 274, No. 81; Meriçboyu, 2001, s. 210, Res. 1-2.

Tarih: MS 3. yüzyıl.

No. 13. (Şekil 13): Küpe (tek).

Müze Envanter No: 2-4/1992.

Malzemesi: Altın.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Buluntu Yeri: Amisos.

Ölçüleri: Pandantif genişliği 0,5 cm, uzunluğu 4,3 cm, ağırlığı 1,21 gr.

Tekniği: Tel, dövme, lehimleme, telkâri, ajur ve granülasyon.

Tanımı: Küpenin tel çubukla oluşturulan ilmek kancası alta geniş yatay bir bant yapmaktadır. Bant ile yapılan yatay ilmek halkasına ajur tekniğiyle yapılan bitkisel motifli bir zincir asılıdır. Zincirin ilmek halkasında yivli bir tel halka ile ters duran bir kalp ya da sarmaşık yaprağı şeklinde sallantı bulunmaktadır. Sallantı ince plaka üzerine tel çubuk ile yapılmış, ucu üst üste üç granül ve bu granüllere bağlı yivli bir halkayla zincire bağlanmıştır. Ucu kıvrık olan kanca, tepe kısmına kadar granüllerle süslenmiştir. Tümdür.

Tipolojisi: Halkası kanca biçimli sarkaçlı ve zincirli küpe.

Benzerleri: Marshall, 1911, s. 285, Plt. LII:2421-2422; Greifenhagen, 1975, s. 25, 34, Taf. 17:3, 31:2-3; Stefanelli, 1992, s. 186, No. 218; Bingöl, 1999, s. 131, 133, Kat. No. 139, 143; Meriçboyu, 2001, s. 212, 216, Res. 1, 2.

Tarihi: MS 3. yüzyıl.

No. 14. (Şekil 14): Küpe (tek).

Müze Envanter No: 21-1/1973.

Malzemesi: Altın.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Buluntu Yeri: Belirsiz.

Ölçüleri: Baş çapı 0,9 cm, uzunluğu 5 cm, ağırlığı 1,35 gr.

Tekniği: Tel, lehimleme, telkâri, granülasyon ve kabartma.

Tanımı: Küpe halkasının sonradan düzleştirilmesi nedeniyle müze envanterine iğne olarak kaydedilmiştir. Küpenin halkası üç adet tel çubuğun birbirine çevrilmesiyle burgu haline getirilmiş ve uçta birleştirilmiştir. Küpenin başı, kabarma aslan başı şeklinde olup figürün yüz hatları ve yeleleri belirgin olarak işlenmiştir. Küpe başının içi boştur ve aslan figürünün ağız kısmına halka ucunun gireceği bir delik yapılmıştır. Boyun kısmı ince plakanın konik forma getirilmesiyle oluşturulmuştur. Boyun kısmı yivli telkari ile iki bölüme ayrılmış ve bu bölümlere yivli telkari ile sarmal süslemeler ve granüller işlenmiştir. Uç kısmında kırılmış noksan bir parça kaybı vardır.

Tipolojisi: Halkası burgulu figür başlı küpe.

Benzerleri: Marshall, 1911, s. 187-188, 191-193, Plt. XXXI:1728-1729, 1732-1733, 1771, 1777, 1782; Hoffman ve Davidson, 1965, s. 167-171, No. 61, Fig. 61-62; Pierides, 1971, s. 32, Plt. XXI:2; Davidson ve Oliver, 1984, s. 42, 44, No. 36, 38; Williams ve Ogden, 1994, s. 198, No. 132; Bingöl, 1999, s. 65, Kat. No. 34; Türe ve Savaşçın, 2002, s. 106, Fig. 210; Gorny ve Mosch, 2014, s. 21, No. 1019; Göral, 2019, s. 123-124, Kat. No. 6.

Tarihi: MÖ Geç 4.-3. yüzyıl.

No. 15. (Şekil 15): Küpe (tek).

Müze Envanter No: 8-1/1973.

Malzemesi: Altın.

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma.

Buluntu Yeri: Belirsiz.

Ölçüleri: Baş çapı 0,5 cm, uzunluğu 3,5 cm, ağırlığı 1,7 gr.

Tekniği: Tel, lehimleme, granülasyon, telkâri ve kabartma.

Tanımı: Küpenin halkası sonradan düzleştirildiği için müze envanterine iğne olarak kaydedilmiştir. Küpenin halkası, üç adet tel çubuğun ortadaki tel çubuk etrafına sarılmasıyla burgu haline getirilmiş ve uçta birleştirilmiştir. Küpenin kabartma şeklindeki baş kısmı, aslan-griphon karışımı şeklinde işlenmiş olup griphonun boynuzu, aslanın yüz hatları ve yeleleri belirgin olarak işlenmiştir. Küpenin halkası düzleştirilirken griphonun boynuzları da yukarı doğru kaldırılarak orijinal görünümü bozulmuştur. Aslan-griphon başının içinde dolgu malzemesi bulunmakta olup ağız kısmına küpenin halka ucunun gireceği bir delik yapılmıştır. Boyun kısmı, ince plakanın konik forma getirilmesiyle oluşturulmuştur. Boyun kısmı yivli telkari ile her iki yönden sınırlandırılmıştır. Bu bölüme yivli telkari ile sarmal süslemeler ve granüller işlenmiştir. Tümdür.

Tipoloji: Halkası burgulu figür başlı küpe.

Benzerleri: Hoffman ve Davidson, 1965, s. 105-106, No. 25, fig. 25; Greifenhagen, 1970, s. 44, Taf. 22:1; Greifenhagen, 1975, s. 19-20, Taf. 9:2, 4, 10:2, 4, 9.

Tarih: MÖ Geç 4.-3. yüzyıl.

Kaynakça

- Andrasi, J. (2008). *The Berthier-Delagarde collection of Crimean jewellery in the British Museum and related material*. (Ed. K. Dafydd, ve A. Barry), British Museum Research Publication.
- Arslan, M., Metin, M., Cinemre, M. O., Çelik, T. ve Türkmen, M. (2012). Juliopolis Nekropolü 2010 yılı kazı çalışmaları. *20. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, 169-188.
- Atakuru, Ö. (2020). *Adana Arkeoloji Müzesi Roma-Bizans altın takıları* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Aydın Tavukçu, Z. (2007). *Parion Nekropolü 2005 buluntuları* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Bingöl, F. R. I. (1999). *Anadolu Medeniyetler Müzesi: Altın takılar*. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Castor, A. Q. (2008). Archaic Greek earrings: an interim survey. *Archäologischer Anzeiger*, 1, 1-34.
- D'Ambrosio, A. ve De Carolis, E. (1997). *I Monili Dall'area Vesuviana*. L'erma di Bretschneider.
- Davidson, P. F. ve Oliver, A. Jr. (1984). *Ancient Greek and Roman gold jewelry in the Brooklyn Museum* (Ed. E. S. Hall ve B. V. Bothmer). The Brooklyn Museum.
- Demirtaş, P. (1996). *Takı kültürü ve tasarımı üzerine bir araştırma* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Deppert Lippitz, B. (1985). *Goldschmuck der Römerzeit im Römisch Germanischen Zentralmuseum*. Germanischen Zentralmuseums.
- Dili, Ş. (2011). *Anadolu'da Antik Çağ altın ve gümüş takı buluntuları: araştırmaların aşaması hakkında bir değerlendirme* [Yayınlanmış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Dinçol, A. (1982). *Anadolu Uygarlıkları*. Görsel Yayınları.

- Doğan, U. M. ve Güçlütürk, T. (2022). Yemiş Kapanı Meydanı sanduka mezarı arkeolojik ve koruma – sergileme tekniği açısından inceleme. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 6 (16), 156-177.
- Ergil, T. (1983). *Küpeler*. Sandoz Yayınları.
- Facsady, A. R. (2008). Earrings on stone monuments from Pannonia, Thiasos. (C. Franek, S. Lamm, T. Neuhauser, B. Porod ve K. Zöhrer, Ed), *Festschrift für Erwin Pochmarski zum 65 içinde* (s.229-242), *Geburtstag*.
- Gorny ve Mosch. (2014). *Gorny and Mosch, Giessener Münzhandlung*. GMBH, Auktion 223: Schmuck Antik bis Neuzeit (26 Juni 2014), Giessener Münzhandlung.
- Göral, S. (2019). *Tokat Müzesi'ndeki Grek ve Roma Dönemi altın takıları*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Greifenhagen, A. (1970). *Schmuckarbeiten in Edelmetall, Band I: Fundgruppen*. Berlin Staatliche Museen Preussischer Kulturbesitz Antikenabteilung.
- Greifenhagen, A. (1975). *Schmuckar-beiten in Edelmetall. Band II: Einzelstücke*. Mann Verlag.
- Guiraud, H. (1997). Ten rings from the collection of J. Pierpont Morgan. *Metropolitan Museum Journal*, 32, 57-63.
- Güleç, E. ve Balkara, İ. (2014). Üçağızlı Mağarası Üst Paleolitik Dönem Ahmarian taş alet kültürü. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 54(1), 149-170.
- Gündem, E. (2020). *Diyarbakır Arkeoloji Müzesinde bulunan altın takıların arkeometrik karakterizasyonu* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Batman Üniversitesi.
- Higgins, R. A. (1961). *Greek and Roman jewellery*. Oxford University Press.
- Higgins, R. A. (1965). *Jewellery from Classical Lands*. Oxford University Press.
- Hoffmann, H. ve Davidson, F. 1(965). *Greek gold: jewelry from the age of Alexander*. (Ed. A. V. Saldern), The Brooklyn Museum.

Işık, F. (2003). Karanlık Dönem'in aydınlığı ve Frig sanatının "Anadoluluğu" üzerine. *Anatolia*, 24, 19-33.

Kalkinoğlu, G. (1989). *Bizans kadın takıları* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Mimar Sinan Üniversitesi.

Karaca, Ş. C. (2023). *Bilecik Müzesi'ne kayıtlı Roma ve Bizans Dönemi metal takı ve süs eşyaları* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.

Kaya, F. H., Albayrak, M., Henig, M. ve Laflı, E. (2024). Earrings from Nicaea in Bithynia (South-Eastern Marmara). *Muzeul Național de Istorie a României, Cercetări Arheologice*, XXXI(1), 179-204.

Kayalar, A. İ. (2019). *Anadolu Medeniyetleri Müzesinde bulunan takıların incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Köroğlu, G. (2004). *Anadolu uygarlıklarında takı*. Türk Eskiçağ Enstitüsü Yayınları.

Kuhn, S. L., Stiner, M. C., Reese, D. S., ve Erksin, G. (2001). Ornaments of the Earliest Upper Paleolithic: New insights from the Levant. *PNAS*, 98, 7641-7646.

Marshall, F. M. (1911). *Catalogue of the Jewellery, Greek, Etruscan, and Roman, in the Departments of Antiquities*. British Museum.

MEGEP (2006). *Kuyumculuk teknolojisi: takının gelişimi*. Milli Eğitim Bakanlığı.

Meriçboyu, Y. A. (2001). *Antik Çağda Anadolu takıları*. Akbank Kültür ve Sanat Kitapları.

Needler, W. (1966). *Jewellery of the Ancient Near East*. Royal Ontario Museum Series.

Ogden, J. (1982). *Jewellery of the Ancient World*. Trefoil Books Ltd.

Özgülner, N. (2007). *Perge kazılarında bulunmuş takılar* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.

- Pfeiler, B. (1970). *Römischer Goldschmuck: des ersten und zweiten Jahrhunderts n. Chr. nach datierten Funden*. Verlag Philipp von Zabern.
- Pierides, A. (1971). *Jewellery in the Cyprus Museum*. Department of Antiquities Nicosia.
- Pinckernelle, K. (2007). *The Iconography of Ancient Greek and Roman Jewellery* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. University of Glasgow.
- Rudolph, W. (1995). *A golden legacy: Ancient jewelry from the Burton Y. Berry Collection at the Indiana University Art Museum*. (Ed. L. Baden), Bloomington.
- Savaşçın, M. Y. ve Türe, A. (1985). Anadolu takıları II, Paleolitik-Erken Bronz dönemleri. *Antika*, 9, 8-12.
- Sokullu, Ö. (2003). *Antik Dönem Ege kültüründe takı sanatı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Spier, J. (2012). *Byzantium and the West: Jewelry in the first millennium (London)*. Paul Holberton.
- Stefanelli, L. P. B. (1992). *L'oro Dei Romani: Gioielli di eta Imperiale* (Ed. B. Pettinau), L'erma di Bretschneider, Via Cassiodoro.
- Şirin, O. A. (2024). *Amisos Antik Kenti ve nekropol alanı*. Ceylan Basım ve Yayınevi.
- Şirin, O. A. ve Kolağasıoğlu, M. (2017). Amisos Nekropolü basit toprak ve kiremit mezar geleneği. *Amisos*, 2(2), 1-29.
- Şirin, O. A. ve Kolağasıoğlu, M. (2018). Amisos'ta urne mezar geleneği. *Amisos*, 3(4), 167-200.
- Şirin, O. A. ve Yiğitpaşa, D. (2021). Yeni veriler ışığında Amisos altın eserleri üzerine gözlemler. *Asobid*, 10, 143-216.
- Şirin, O. A. ve Yiğitpaşa, D. (2023). Amisos Nekropolünden bir yer altı kaya mezarı ve mezar buluntuları ile mühürlü amphoraları üzerine bazı gözlemler (Ed. A. Aykurt, H. Tekin, Ş. Aydıngün, T. Zimmermann, H. Aydıngün ve S. Gedik-Zimmermann), *Halime Hüryılmaz'a Armağan Ege'nin Ruhunu Yaşamak* içinde (s.323-346). Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

- Tait, H. (ed.), (1986). *Seven thousand years of jewellery*. Firefly Books.
- Talu, S. (2020). *Myra ve Andriake'de ele geçen takılar* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Taş, T. (2017). Antik Çağ'da küpeler. (Ed. B. Bilge Hürmüzlü, İ. Atav Köker ve S. Demirci), *Geçmişten Günümüze Kuyumculuk Sempozyumu, (Arkeo-Metalurji, Arkeo-Jeoloji ve Arkeo-Gemoloji), "GÖNKUYSEM-2017", (10-13 Mayıs 2017), Bildiri ve Poster Özetleri Eser Kataloğu* içinde (s.63-64). Gönkuysem.
- Temür, A. (2016). Ein Ohrring mit Sphingenmotiv aus Vezirköprü-Samsun (Nordtürkei). *Mitteilungen der Deutschen Orient-Gesellschaft*, 165-177.
- Temür, A. (2020). Samsun Müzesi'nden bir grup altın eser üzerine gözlemler. (Ed. B. Gür, ve S. Dalkılıç), *Anadolu Prehistoryasına Adanmış Bir Yaşam: Jak Yakar'a Armağan* içinde (s.496-512). Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Türe, A. (2005). *Takının öyküsü*. Goldaş Kültür Yayınları.
- Türe, A. ve Savaşçın, M. Y. (2002). *Anadolu Antik takıları*. Goldaş Kültür Yayınları.
- Uygun, Ç. (2000). *Patara Geç Helenistik-Roma Dönemi takıları* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Uygun, Ç. (2021). Kadın ve takı: Antik Dönem kuyumculuğuna genel bir bakış. (Ed. O. Özkaya ve A. Eraslan), *Kadın Dünyası Üzerine Araştırmalar (Tarih, Göç, Ekopolitik, Hukuk ve Edebiyat)* içinde (s.187-236). Gazi Kitabevi.
- Vessberg, O. ve Westholm, A. (1956). *The Hellenistic and Roman Periods in Cyprus. The Swedish Cyprus Expedition*, Hakan Ohlssons Boktryckeri.
- Williams, D. ve Ogden, J. (1994). *Greek Gold jewellery of the Classical world*. British Museum Press.
- Yeroulanou, A. (1999). *Diatrita, Gold pierced-work jewellery from the 3rd to the 7th Century*. Benaki Museum.

Yiğitpaşa, D. ve Şirin, O. A. (2020). Vezirköprü’de 2012-2017 yılları arasında gerçekleştirilen kurtarma kazıları üzerine gözlemler. *Amisos*, 5 (8), 178-218.

Zimmermann, T. (2016). Ancient jewelry in Turkey, *Encyclopaedia of the history of science, technology, and medicine in non-western cultures*, 310-320.

Şekil 1

Halkası "S" Biçimli Diskli ve Sarkaçlı Altın Küpeler, Kat. No. 1



Not. Fotoğraf, O. A. Şirin'e aittir.

Şekil 2

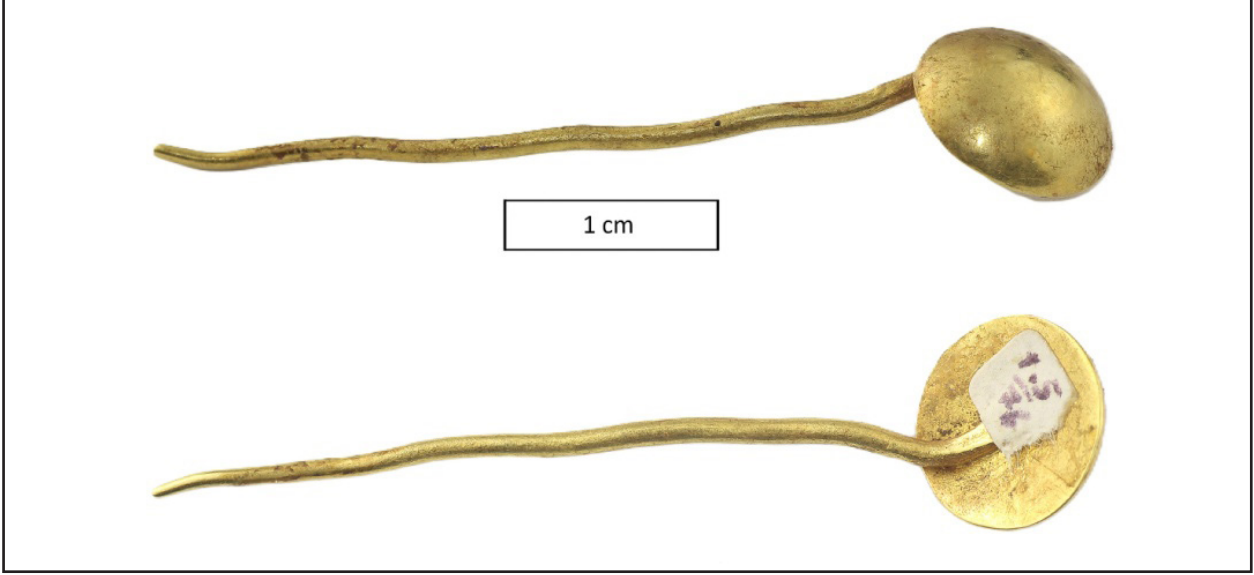
Halkası "S" biçimli Diskli Altın Küpe, Kat. No. 2



Not. Fotoğraf, O. A. Şirin'e aittir.

Şekil 3

Halkası "S" Biçimli Diskli Altın küpe, Kat. No. 3



Not. Fotoğraf, O. A. Şirin'e aittir.

Şekil 4

Basit Halka Biçimli Altın Küpeler, Kat. No. 4



Not. Fotoğraf, O. A. Şirin'e aittir.

Şekil 5

Burgulu Basit Halka Biçimli Küpeler, Kat. No. 5



Not. Fotoğraf, O. A. Şirin'e aittir.

Şekil 6

Basit Halka Biçimli Diskli Altın Küpeler, Kat. No. 6



Not. Fotoğraf, O. A. Şirin'e aittir.

Şekil 7

Basit Halka Biçimli Taşlı Diskli ve Sarkaçlı Altın Küpe, Kat. No. 7



Not. Fotoğraf, O. A. Şirin'e aittir.

Şekil 8

Halkası Çengel Biçimli Diskli Altın Küpeler, Kat. No. 8



Not. Fotoğraf, O. A. Şirin'e aittir.

Şekil 9

Halkası Çengel Biçimli Diskli Cameolu Altın Küpe, Kat. No. 9.



Not. Fotoğraf, O. A. Şirin'e aittir.

Şekil 10

Halkası Kanca Biçimli Rozetli ve Sarkaçlı Altın Küpe, Kat. No. 10



Not. Fotoğraf, O. A. Şirin'e aittir.

Şekil 11

Halkası kanca biçimli taşlı diskli ve sarkaçlı altın küpeler, Kat. No. 11



Not. Fotoğraf, O. A. Şirin'e aittir.

Şekil 12

Halkası Kanca Biçimli Sarkaçlı ve Pandantifli Altın Küpe, Kat. No. 12



Not. Fotoğraf, Bafra Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Arşivine aittir.

Şekil 13

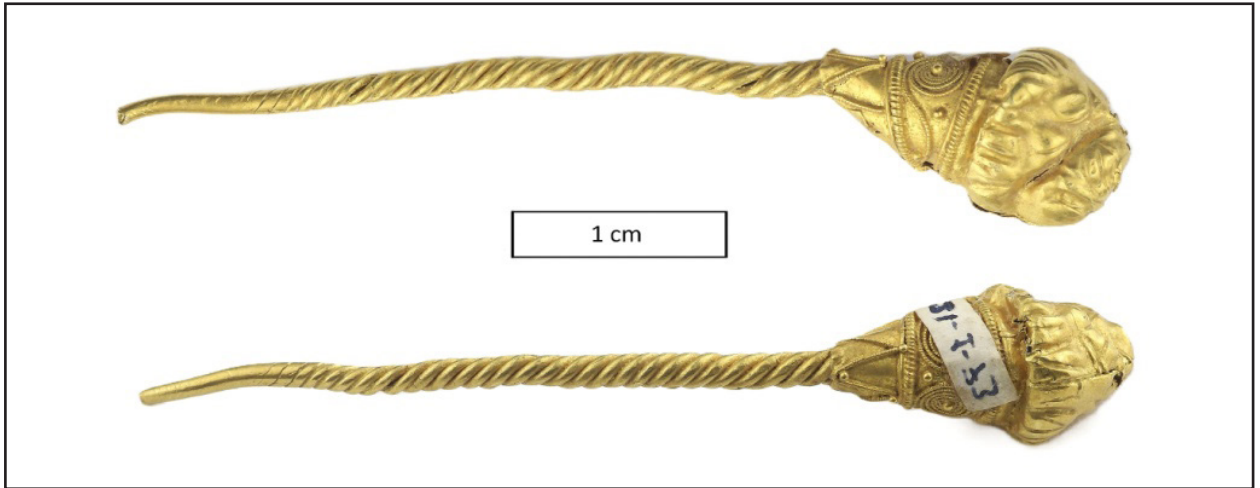
Halkası Kanca Biçimli Sarkaçlı Ve Zincirli Altın Küpe, Kat. No. 13



Not. Fotoğraf, Bafra Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Arşivine aittir.

Şekil 14

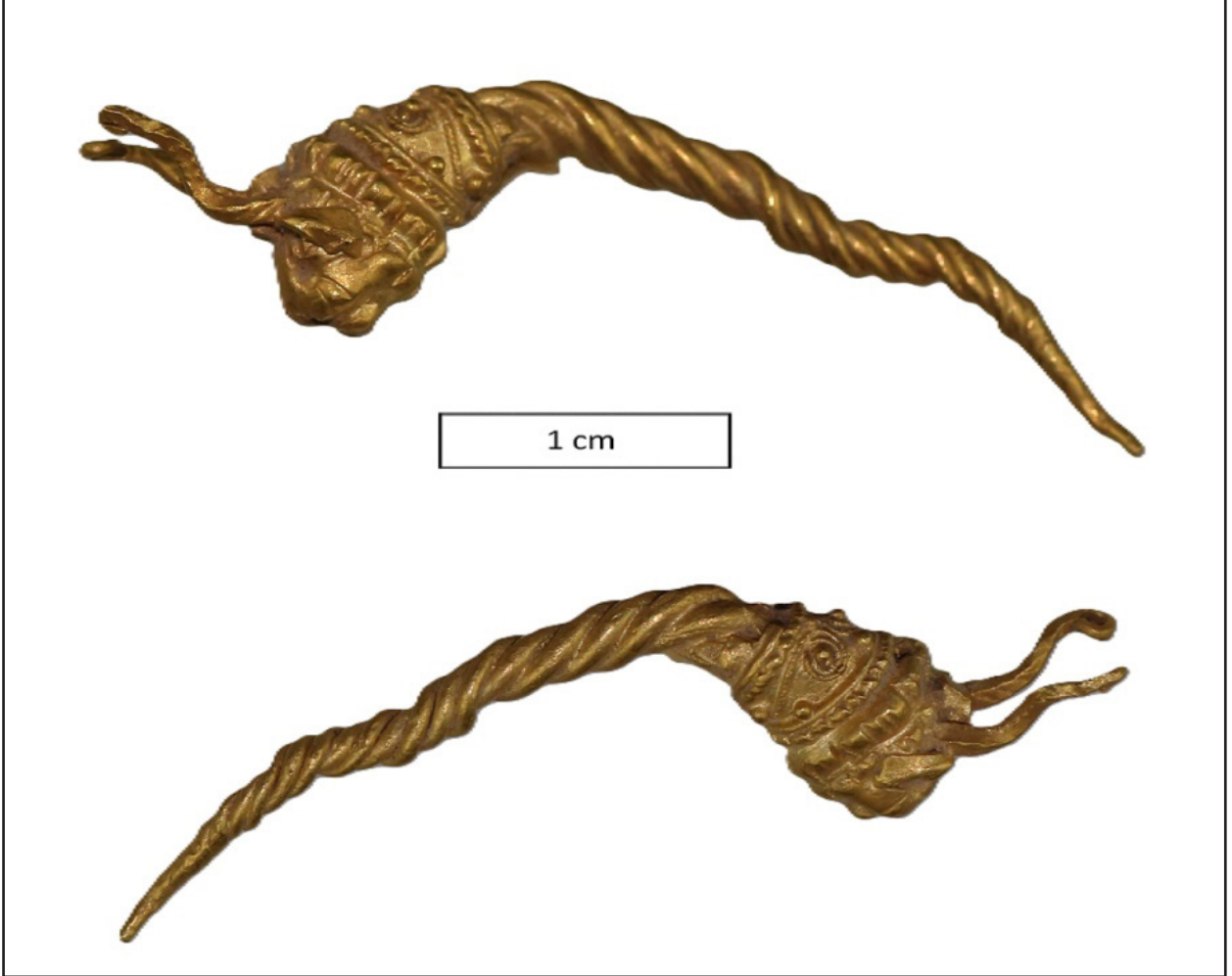
Halkası Burgulu Figür Başlı Altın Küpe, Kat. No. 14



Not. Fotoğraf, O. A. Şirin'e aittir.

Şekil 15

Halkası Burgulu Figür Başlı Altın Küpe, Kat. No. 15



Not. Fotoğraf, Bafra Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Arşivine aittir.